

ПРОЕКТ:
„КОРИСТЕЊЕ НА ПОДАТОЦИТЕ
ЗА ВИСТИНСКИТЕ СОПСТВЕНИЦИ
ЗА НАМАЛУВАЊЕ НА КОРУПЦИЈАТА“

**на користењето на податоците
за вистинските сопственици во
борбата против корупцијата
во Северна Македонија**

„Анализа на користењето на податоците за вистинските сопственици во борбата против корупцијата во Северна Македонија“

Издавач: Центар за граѓански комуникации

Автори: Герман Филков, Павле Гацов, Сабина Факиќ, Александар Јанев

Истражувачки тим: Павлинка Стрезоска, Марко Митевски

Лектура: Татјана Б. Ефтимоска

Ликовно-графичко обликување: Полиестердеј - Скопје

Печати: Полиестердеј - Скопје

Тираж: 150

Бесплатен/некомерцијален тираж

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

343.85:343.352]:347.23(497.7)(047.31)

АНАЛИЗА на користењето на податоците за вистинските сопственици во борбата против корупцијата во Северна Македонија / [автори Герман Филков ... [и др.] : [përktheu nga gjuha maqedonase në gjuhën shqipe Agon Ismaili]. - Скопје : Центар за граѓански комуникации, 2024. - 54 стр. ; 29 см

Текст на мак. и алб. јазик. - Фусноти кон текстот. - Други автори: Павле Гацов, Сабина Факиќ, Александар Јанев. - Содржи и: Analizë për përdorimin e të dhënave për pronarët e vërtetë në lu ën kundër korrupsionit në Maqedoninë e Veriut. - Публикацијата е во рамки на проектот: "Користење на податоците за вистински сопственици за намалување на корупцијата"

ISBN 978-608-4974-42-0

1. Филков, Герман [автор] 2. Гацов, Павле [автор] 3. Факиќ, Сабина [автор] 4. Јанев, Александар [автор]
а) Корупција -- Спречување -- Вистински сопственици -- Користење на податоци -- Македонија -- Истражувања

COBISS.MK-ID 64974085

Проектот „Користење на податоците за вистинските сопственици за намалување на корупцијата“ е поддржан од Владата на Швајцарија преку Цивика мобилитас. Мислењата кои се изразени овде не нужно ги одразуваат ставовите на Швајцарската влада, на Цивика мобилитас или на организациите што ја спроведуваат.

Citizens for change!

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**

Содржина

Резиме на анализата за Северна Македонија.....	3
Резиме на анализата за состојбата во светот.....	4
Контекст.....	5
Зошто и како дојде до обелоденување на податоците за вистинските сопственици?.....	6
Примена на транспарентноста на вистинските сопственици.....	8
Воспоставување на регистарот на вистинските сопственици кај нас.....	12
Користење на податоците за вистинските сопственици во спречувањето перење пари и финансирањето тероризам и во борбата против корупција.....	15
(Не)спроведување на мерките препорачани од ММФ и предвидени во акцискиот план за Партнерството за отворена власт.....	23
Препораки.....	25
Линкови до референтни материјали и литература.....	26

Резиме на анализата за Северна Македонија

- Во Северна Македонија, регистарот на вистински сопственици е пуштен во употреба во **јануари 2021 година**, а податоците од него се достапни од април 2021 година наваму.
- Надлежните институции во земјава, генерално, **малку ги користат податоците** за вистинските сопственици во насока на спречување, откривање и санкционирање на перењето пари и во борбата против тероризмот, а се чини, воопшто не ги користат за други цели и за спречување корупција, криминал и злоупотреби во другите области.
- Институциите и надлежната Управа за финансиско разузнавање имаат **различни податоци** за бројот на случаи против перењето пари и финансирањето тероризам.
- Од 2022 до април 2024 година, Управата **примила 194 иницијативи** од надлежните органи од кои, натаму, изработила и **поднела 21 извештај** до Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција. Дополнително, Управата во истиот период поднела до ова обвинителство и 50 извештаи за сомнителни трансакции, по сопствена иницијатива.
- Од вкупно 71 извештај што Управата го има поднесено до Обвинителството, **70 % се по сопствена иницијатива**, а останатите 30 % по претходно примена иницијатива од некоја од надлежните институции.
- Од 17 институции во земјава со коишто Управата треба да соработува, од кои осум се директно наведени во законот дека треба да се борат против перењето пари и финансирањето тероризам, **само две имаат конкретни бројки за случаите** за коишто користеле податоци од Регистарот на вистински сопственици.
- Северна Македонија **не ја презеде обврската** што ја препорача ММФ за време за кризата со КОВИД-19 – да ги објави имињата на вистинските сопственици на фирмите што склучиле договор за јавни набавки поврзани со корона-кризата.
- Земјата **не ја спроведе ниту заложбата** од Националниот акциски план за Партнерството за отворена власт 2021 – 2023 да ги објавува јавно вистинските сопственици на фирмите понудувачи и на оние што добиле договор за јавна набавка.
- И Европската Унија и ОЕЦД имаат забелешки за недоволното користење на податоците од регистарот на вистински сопственици.
- За унапредување на користењето на податоците за вистинските сопственици во земјава **се препорачува**: проширување на опфатот на вистинските сопственици, олеснување на пристапот до податоците до поширок круг на заинтересирани страни, поврзување со други бази и податоци, поголема интероперативност меѓу институциите и унапредување на проверката на податоците.

Резиме на анализата за состојбата во светот

- Светот почна пошироко да ги признава проблемите со скриената сопственост врз компаниите, особено по неколкуте скандали како „Панамските документи“, „Рајските документи“ и „Пандорините документи“, кои открија дека луѓе на јавни позиции ја злоупотребуваат положбата во корист на компании што тие или нивни блиски лица тајно ги поседуваат и ги контролираат.
- Ова предизвика многу земји да формираат и да објавуваат регистри на вистински сопственици на компаниите, наспроти официјалните или законски сопственици кои се запишани во редовните компаниски регистри.
- „Вистински сопственик“ е физичко лице кое, во крајна линија, ја поседува или ја контролира компанијата или нејзиниот имот и средства, или кое има материјална корист од имотот/средствата на таа компанија.
- Во повеќето земји, за вистинска сопственост се сметаат: фактичката сопственост, гласачките права, правата на бенефити и правата да се назначуваат или да се разрешуваат членови на бордовите на директори.
- Во најголем дел од земјите што имаат воспоставено прибирање информации за вистинските сопственици, прагот е „најмалку“ или „повеќе од“ 25 %, но има земји што определуваат пониски прагови, како 20 %, 10 %, па дури и земји каде што нема ваков праг.
- Според последните податоци, 97 земји имаат усвоено законски решенија за официјално регистрирање на вистинската сопственост на компаниите.
- Информациите за вистинските сопственици се користат за спречување, откривање и санкционирање на перењето пари, финансирањето тероризам, корупцијата и други злоупотреби на јавни средства во јавните набавки, субвенциите, државната помош, концесиите, плаќањето даноци, партиските донации, финансирањето политички кампањи, итн.

Контекст

Широко распространетата корупција во земјава, наспроти малкуте судски случаи, создава несигурност, ја поткопува довербата на граѓаните во јавниот сектор, го попречува економскиот развој и го загрозува владеењето на правото. За првпат по осамостојувањето, граѓаните сметаат дека корупцијата е клучен општествен проблем, дури и пред оние од егзистенцијална природа, како невработеноста, високите цени и ниските примања. Но, наместо конкретни резултати во борбата против корупцијата, во последните години, под влијание на актуелните антикорупциски трендови, постојано се менуваат прописите, се донесуваат нови планови, стратегии и алатки. Од друга страна, недоволни се напорите за нивно соодветно спроведување, што резултира со отсуство на позначајни антикорупциски резултати.

Така, заради усогласување со меѓународните и со ЕУ-стандардите за борба против перењето пари и финансирањето тероризам, се прифати и иницијативата за воспоставување Регистар на вистински сопственици во 2021 година. Но, за разлика од други земји, кај нас овој регистар сè уште не ја остварува целосно својата функција и нема позначајни ефекти од неговото формирање во насока на зголемување на транспарентноста за сопственичката структура на фирмите и на користење на тие информации во борбата против корупцијата и во спречувањето нелегални финансиски текови.

Оттука, од суштинско значење е објективен и непристрасен мониторинг на фактичката примена на информациите од овој регистар од надлежните институции во борбата против корупцијата, од органите на прогонот и обвинителствата. Исто така, за борбата против корупцијата е потребна и вкрстена проверка на податоците од овој регистар со другите регистри и податоци со кои располагаат некои од овие институции.

Отсуството на јавен притисок може да резултира со неправилно користење на регистарот и со сведување на неговото постоење на формалност, којашто нема да создаде никакви позитивни ефекти во однос на посакуваните антикорупциски резултати.

Дополнително, исклучително е важно информациите за вистинските сопственици да се користат и за намалување на корупцијата и на злоупотребите во јавните набавки, преку кои годишно се трошат повеќе од 1 милијарда евра. По иницијатива на ЦГК, Националниот акциски план за Партнерството за отворена власт 2021 – 2023 вклучуваше заложба за објавување на вистинските сопственици на фирмите кои добиле државни тендери, додека новиот Национален акциски план за ПОВ 2024 – 2026 содржи проширена заложба – објавување на имињата на вистинските сопственици на фирмите кои добиле договори за јавни набавки, за концесии и за воспоставување јавно-приватно партнерство.

Имајќи предвид дека е крајно неизвесно дали и кога ќе се реализира оваа заложба, исклучително е важно, во меѓувреме, ваквите податоци да се вкрстат, да се проверат и да се анализираат ретроактивно, за годините откако постои регистарот, за да се открие дали евентуално постоело судир на интереси и злоупотреба на власта кај политички експонираните лица во јавните набавки, како област која е најподложна на корупција. Во меѓувреме, изработена е оваа анализа за да се процени досегашното искуство со примената на податоците од Регистарот на вистински сопственици во борбата против корупцијата, да се детектираат недостатоците и слабостите и да се утврди просторот за подобрување.

Зошто и како дојде до обелоденување на податоците за вистински сопственици?

Се чини дека сè започна од т.н. „shell“ компании (‘школки’, што значи „празни“ компании, коишто се само регистрирани без вработени и најчесто служат за испумпување пари преку консултантски услуги, односно за префрлање пари за фиктивни услуги од една на друга „празна компанија“, за да им се затскрие трагата). Овие компании најчесто се користат за да се сокријат профити, финансирање тероризам или нелегално стекнати пари. Истовремено, во повеќето земји, не беше потребно обелоденување на поединецот(-ците) кој(кои) крајно го контролира(ат) или профитира(ат) од бизнисот („вистински сопственици“).

Светот почна пошироко да ги признава овие проблеми особено по неколкуте скандали откриени со обелоденувањето на „Панамските документи“ (Panama papers) во 2016 година, „Рајските документи“ (Paradise papers) во 2017 година и „Пандорините документи“ (Pandora papers) во 2021 година, со што се забрза интересот за реформа на транспарентноста на вистинската сопственост. Тоа предизвика многу земји доброволно, а потоа и со закони и други документи, да формираат и да објавуваат регистри на вистински сопственици.

Така, во 2016 година, обелоденувањето на т.н. „Панамски документи“ откри дека повеќе од 140 функционери ја криеле својата сопственост во повеќе од 214.000 офшор компании. И следните т.н. „Пандорини документи“ во 2021 година открија офшор сметки на повеќе од 30 светски лидери, шефови на држави, други функционери и политичари. Претходно, Светска банка процени дека во околу 70 % од најголемите корупциски случаи во светот, во периодот меѓу 1980 и 2010 година, биле вклучени анонимни компании¹.

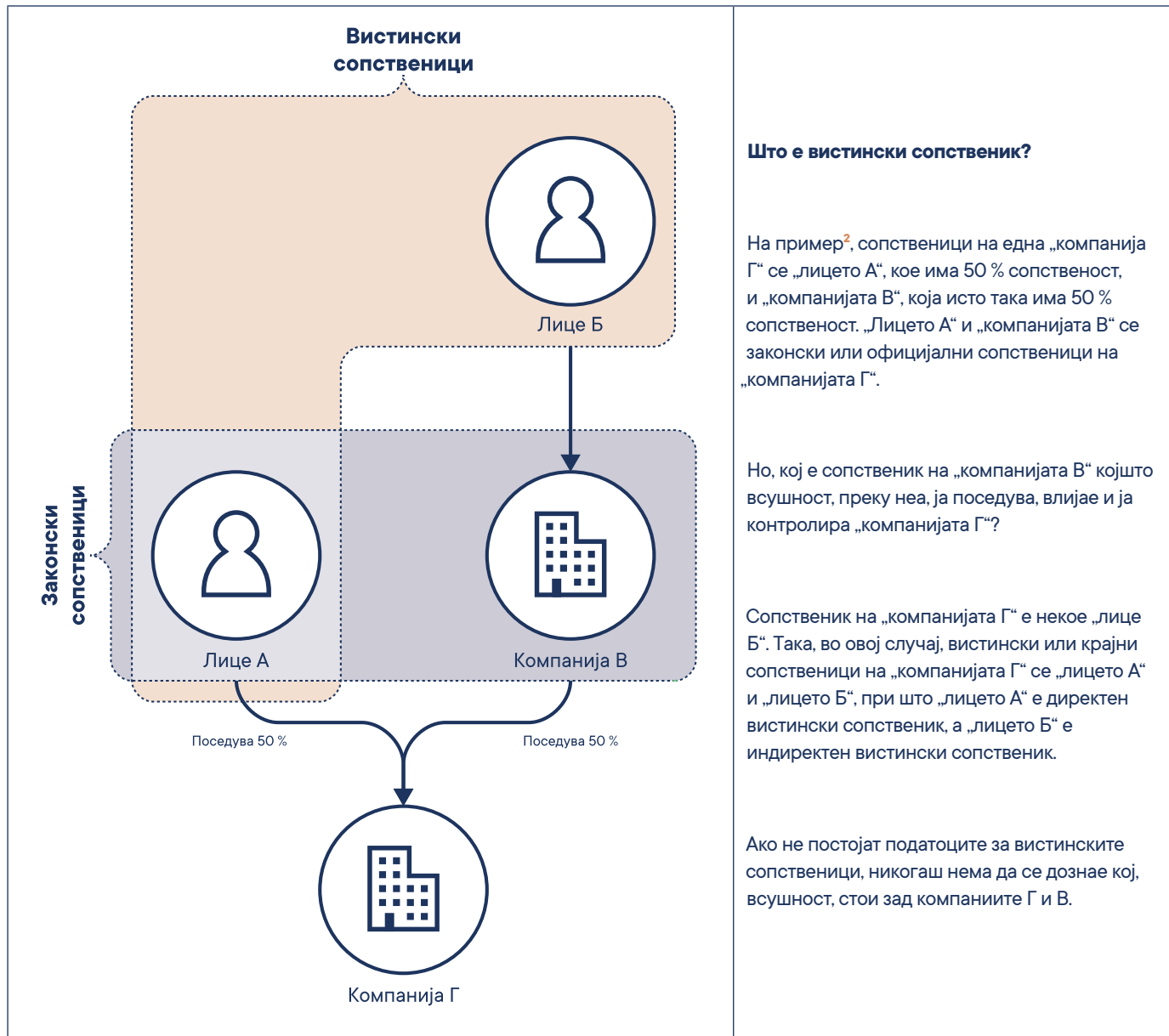
Стана јасно дека зад превезот на тајноста се случуваат злоупотреби и корупција. Односно, луѓе на јавни позиции ја злоупотребуваат таа положба во корист на компании што тие или нивни блиски лица тајно ги поседуваат и ги контролираат. Оттука и потребата да се знае кои се тие конкретни луѓе кои ги поседуваат, ги контролираат и имаат корист од компаниите – за да се спречат и да се откријат злоупотребите. Така се дојде и до поимот „вистински сопственици“, наспроти официјалните или законски сопственици кои се запишани во обичните регистри на компаниите.

Најшироко сфатен, поимот „вистински сопственик“ упатува на физичко лице кое, во крајна линија, ја поседува или ја контролира компанијата или нејзиниот имот и средства, или кој има материјална корист од имотот/средствата на таа компанија. Контролата, во оваа смисла, може да се остварува директно или индиректно, преку посредници и други договорни аранжмани. Таа се извршува преку поседување сопственост или значаен дел од гласачките права што овозможуваат влијание врз поставување директори, поседување „златни“ акции и сл.

За разлика од вистинскиот сопственик, законскиот сопственик или раководно тело е оној/она кој/кое има законска функција. Во многу случаи, законскиот и вистинскиот сопственик е едно исто лице, особено кај помалите фирми и бизниси, како и кај здруженијата. Но, во случаите кога вистинскиот сопственик е затскриен, законскиот сопственик кој е запишан во компанијскиот регистар, во катастарот на недвижности, во банкарските сметки, е различен од вистинскиот сопственик.

¹ Van der Does de Willebois, Emile, Emily M. Halter Robert A. Harrison Ji Won Park J. C. Sharman, The Puppet Masters, How the Corrupt Use Legal Structures to Hide Stolen Assets and What to Do About It, The World Bank, 2011 (<https://star.worldbank.org/sites/star/files/puppetmastersv1.pdf>)

Минималниот праг на сопственички интерес за вистинските сопственици е различен во различните земји и региони од светот. Во Европската Унија тој е одреден на 25 %, додека во другите земји од светот што имаат воведено ваков праг, процентот се движи од 5 % до 20 %, па дури и задолжително обелоденување на вистинскиот сопственик без каков и да е минимален праг.

Со текот на времето, транспарентноста на вистинската сопственост стана една од најважните светски алатки за справување со нелегалните финансиски текови поврзани со избегнување на плаќањето даноци, со перењето пари, корупцијата и финансирањето тероризам.

² [Beneficial ownership data in procurement](#), Open Ownership, 2021

Примена на транспарентноста на вистинските сопственици

Пошироката примена на обелоденувањето на информациите за вистинските сопственици беше особено овозможена и поттикната преку т.н. интернационализација на ова прашање. За тоа, во голема мера, придонесе ФАТФ³, односно Работната група за финансиска акција, која е првото меѓународно тело што објави меѓународни стандарди за вистинската сопственост уште во 2003 година, подоцна ревидирани во 2012 година.

Потоа, во 2014 година, Антикорупциската работна група на Г-20 поддржа Принципи на високо ниво за транспарентност на вистинската сопственост.

Во 2017 година, Европската Унија ја донесе Петтата директива против перење пари, која ги обврза земјите членки, најдоцна до 2020 година, да прибираат и да објавуваат информации за вистинските сопственици на регистрираните компании.

Во меѓувреме се формираше и Лидерската група за вистински сопственици⁴, која се стреми да ја поддржи имплементацијата на транспарентноста на вистинската сопственост. Групата е составена од Ерменија, Кенија, Латвија, Мексико, Нигерија, Норвешка, Република Словачка и Обединетото Кралство. Секоја земја потписничка се обврзува да се придржува кон низа принципи за обелоденување на вистинските сопственици, и тоа:

- Објавување податоци за вистинската сопственост на компаниите што можат слободно да се преземат, да се пребаруваат и јавноста повторно да ги користи, без надомест, заштитен софтвер или потреба од регистрација.
- Спроведување на прогресивно амбициозни најдобри практики во транспарентноста на вистинската сопственост, преку технички, законски, регулаторни и административни параметри.
- Наменување ресурси за да се овозможат подобрувања и одржување на квалитетот и стандардизацијата на податоците.
- Придонесување кон градење најдобри практики, вклучително и со препознавање на растечката закана од незаконски финансиски средства и размислување за спроведување транспарентност на вистинската сопственост надвор од компаниите, во поширока група на видови средства.
- Работење во партнерство со граѓанското општество и овозможување на нивната улога како набљудувачи и корисници на податоците.
- Ангажирање други партнери, вклучително и влади и меѓународни институции, за да се унапреди целта транспарентноста на вистинската сопственост да стане глобална норма; и
- Придонесување кон евалуација и проценка на влијанието на заедничкиот пристап.

³ Повеќе за ФАТФ на следниот линк: <https://www.fatf-gafi.org/en/home.html>

⁴ Повеќе за групата на следниот линк: <https://www.opengovpartnership.org/beneficial-ownership-leadership-group/>

Како резултат на сиве овие напори, педесетина земји од светот воспоставија т.н. регистри на вистински сопственици, а уште толку имаат преземено обврска дека тоа ќе го сторат во блиска иднина или веќе отпочнале такви активности.

Според последните податоци⁵, 97 земји имаат усвоено законски решенија за официјално регистрирање на вистинската сопственост на компаниите. Најмногу се од Европа, 42 земји, од Латинска Америка 21 земја, од Азија 15, од Африка 12, од Океанија 5 и од Северна Америка 2 земји.

Голем „удар“ во оваа смисла нанесе пресудата на Европскиот суд на правдата од ноември 2022 година за поништување на одредбите од Петтата директива на ЕУ, кои бараа јавен пристап до информациите за вистинската сопственост како средство за спречување и откривање перење пари. Сепак, некои од земјите членки на ЕУ решија да ги остават јавно достапни своите регистри на вистински сопственици во корист на превладувачкиот јавен интерес, а други, коишто веднаш по пресудата ги затворија регистрите, во меѓувреме почнаа да носат одлуки за повторно „отворање“. Она што е особено важно во оваа пресуда е дека експлицитно се признава „леgitимниот интерес“ на медиумите и на граѓанските организации да имаат пристап до овие информации во врска со нивната улога во борбата против перењето пари. Денес, на ниво на ЕУ (иако состојбата постојано се менува), повеќе од половината, односно дури 14 земји членки⁶ имаат јавно достапни регистри на вистински сопственици (Франција, Португалија, Данска, Шведска, Естонија, Латвија, Полска, Чешка, Словачка, Унгарија, Романија, Бугарија, Хрватска и Словенија). Во три земји, регистарот на вистински сопственици е суспендиран, Кипар, Малта и Холандија. Во една земја, Грција, регистарот е приватен и со тоа недостапен, додека во останатите девет земји членки регистарот е достапен за субјектите со легитимен интерес (Германија, Ирска, Шпанија, Италија, Австрија, Белгија, Литванија, Луксембург и Финска).

Регистрацијата на вистинските сопственици најчесто се врши во официјалните регистри на земјите, но има и случаи на воспоставување специјални регистри, а некаде тоа се прави во рамките на даночните служби.

Во најголем дел од земјите што имаат воспоставено прибирање информации за вистинските сопственици, прагот е „најмалку“ или „повеќе од“ 25 %. Големо влијание врз земјите за определување ваков процент има споменатата Петта директива на ЕУ, која исто така го определува овој праг. Сепак, има земји коишто определуваат пониски прагови, како 20 %, 10 %, па дури и земји каде што нема ваков праг. Притоа, прагот често зависи и од критериумот за определување на вистинскиот сопственик, односно дали е тоа сопственоста, гласачките права, правата на бенефити или правата на поставување директори. Има многу случаи каде што за различно право има определено различни прагови.

Често, директната индивидуална сопственост како индикатор не е доволна за да се детектира вистинскиот сопственик. Има компании и други сложени форми на здружувања каде што, намерно или случајно, ниту едно лице нема сопственост над одредениот праг, поради што се покажа како неопходно да се земат предвид и други индикатори. Така, во повеќето земји, за вистинска сопственост се сметаат: фактичката сопственост, гласачките права, правата на бенефити и правата да се назначуваат или да се разрешуваат членови на бордовите на директори. Како и да е, не постои воедначен процент на сопственички интерес, односно на прагот над којшто едно лице се смета за вистински сопственик.

⁵ Knobel, Andres, and Florencia Lorenzo, [Beneficial ownership registration around the world 2022](#), Tax Justice Network, December 2022

⁶ Martini, Máira, [EU Court ruling on beneficial ownership registers: One year on, need for harmonized approach is clear](#), Transparency International, 22 November 2023

Последно, постои исто така различна практика во земјите од светот околу отвореноста, односно достапноста на податоците за вистинските сопственици. Јавната достапност на податоците почна да се зголемува како што се зголемуваа бројот на земји коишто воспоставуваа електронски регистри на вистински сопственици, особено по донесувањето на Петтата директива на ЕУ против перењето пари.

Дополнително, за време на кризата со КОВИД-19 кризата, некои од земјите коишто користеа финансиски средства од Меѓународниот монетарен фонд, ја исполнија својата обврска да ги објавуваат имињата на вистинските сопственици на фирмите што добиваа договори за јавни набавки.

Во моментот, во светот се прават секојдневни напори за забрзување на реформите во поглед на унапредување на транспарентноста на крајната сопственост на компаниите. Во тие рамки, се нагласува потребата од поставување поамбициозни цели.

Веќе не се зборува за нешто што се подразбира – дека регистрите на вистински сопственици треба да се транспарентни и податоците да се достапни за сите. Дискусиите сега се концентрираат врз резултатите од достапноста на податоците за вистинските сопственици, односно врз употребата на тие податоци за откривање корупција и за доследно спроведување на законите, од што крајна корист имаат сите граѓани и целата економија.

Така, само во последно време, важноста на тоа податоците за вистинските сопственици да не останат само на хартија и во некои регистри, туку да станат јавно достапни и интероперабилно да се користат за конкретни акции во борбата против корупцијата, од различни аспекти, се нагласува во рамките на Самитот за демократија, на резолуциите и дискусиите на Конференциите на земјите членки на УНКАК, во Директивата на ЕУ за спречување перење пари, како и во Акциските планови за Отвореното владино партнерство на речиси 40 земји од сите страни на светот.

Резолуцијата 9/7⁷, усвоена во декември 2021 година, на деветтата Конференција на земји членки на УНКАК, ги повикува земјите членки да прибираат ажурирани информации за вистинските сопственици и да им овозможат ефикасен пристап до тие информации на надлежните институции, вклучувајќи ги и оние за јавни набавки.

Барањето од земјите членки за поефикасно користење на информациите за вистинските сопственици беше нагласено и со уште една резолуција, 10/6⁸, од последната Конференција на земји членки на УНКАК во декември 2023 година.

Обединетото Кралство беше меѓу првите земји во светот која објави јавно достапен регистар на вистински сопственици, уште пред која било друга земја во Европа. Регистарот е достапен онлајн⁹, до него секој може да пристапи бесплатно и има можност за пребарување. Само во првата година кога беше овозможен ваков пристап, 2018, регистарот бил посетен повеќе од шест милијарди пати. Се проценува дека вкупната корист од бројните корекции на информациите што ги направиле фирмите, а до кои дошло по укажување од посетителите, пред сè граѓани и граѓански организации, изнесува меѓу една и три милијарди фунти годишно.

Друга земја којашто отиде најдалеку во користењето на податоците за вистински сопственици во насока на борба против корупцијата е Словачка, земја членка на ЕУ. Секоја фирма којашто на каков и да е начин е поврзана, работи или соработува со јавниот сектор, било да е тоа преку јавни набавки или користи грантови, дотации, субвенции,

⁷ <https://www.unodc.org/corruption/en/cosp/conference/session9-resolutions.html#Res.9-7>

⁸ [2325375E_L10_Rev1.pdf](https://www.unodc.org/corruption/en/cosp/conference/session10-resolutions.html#Res.10-6)

⁹ <https://find-and-update.company-information.service.gov.uk/>

дозволи или лиценци за работа, или пак работи со јавниот здравствен сектор, мора претходно да има доставено податоци за вистинските сопственици во специјалната јавно достапна база на податоци. Казните за компаниите ако не достават податоци, а имаат бизнис со државата, можат да одат до тригодишна забрана за учество на тендерите и, како парична казна, до 1 милион евра.

Словачка има преземено мерки и за спречување на изигрувањето на прагот за пријавување на вистинските сопственици, така што во критериумите ги има додадено аспектите на „заедничка контрола“ и „координирана акција“. Ова значи дека иако некој не се смета за вистински сопственик според прагот на индивидуална сопственост, сепак може да се „квалификува“, заедно со друго лице или лица, ако се претпостави нивна заедничка контрола или координирано делување, како, на пример, кога лицата се членови на исто семејство или кога различни акционери покажуваат слична или иста историја на гласање.

И во Грузија регистарот на вистински сопственици е јавно достапен онлајн¹⁰, со можност за пребарување и поврзан со други бази на податоци, како што се јавните набавки, донациите на политичките партии и изјавите за интереси на функционерите.

¹⁰ https://enreg.reestri.gov.ge/main.php?m=new_index

Воспоставување на регистарот на вистински сопственици кај нас

Кај нас, законската рамка за обелоденување на имињата на вистински сопственици со нивно впишување во посебен Регистар на вистински сопственици беше дадена во Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам¹¹ од јуни 2018 година и во соодветниот подзаконски акт за воспоставување на регистарот од октомври 2018 година. Иако поимот „вистински сопственик“ за првпат е воведен во Законот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам¹² од септември 2014 година, сепак Регистарот на вистински сопственици е воспоставен дури врз основа на законот од 2018 година.

Регистарот на вистински сопственици се пушта во употреба дури на 27 јануари 2021 година, а податоците од него се достапни од 27 април 2021 година наваму.

Во јули 2022 година се носи нов Закон за спречување перење пари и финансирање на тероризам¹³, но дефиницијата за вистински сопственик останува истата што е определена и во претходниот закон од 2018 година. Според член 2 на актуелниот закон, „вистински сопственик“ е секое физичко лице (лица) кое е краен сопственик на клиентот или го контролира клиентот и/или физичко лице (лица) во чие име и за чија сметка се извршува трансакција. Поимот вклучува и физичко лице (лица) кое врши крајна и ефективна контрола над правно лице или странски правен аранжман.

Во истиот член од Законот се определува дека „регистар на вистински сопственици“ е информациски систем кој овозможува прием, евидентирање, обработка, чување и размена на податоци и/или документи за вистински сопственици во електронска форма.

Во членот 20, Законот утврдува дека вистински сопственик на правно лице е „физичкото лице (лица) кое крајно го поседува или го контролира правното лице преку директна и/или индиректна сопственост на доволен процент од уделите, односно акции или права на глас како и преку друг сопственички интерес во тоа правно лице, вклучително и преку акции на доносител или друг облик на контрола.

Директната и/или индиректната сопственост на физичкото лице во смисла на овој закон се утврдува преку индикатори, и тоа:

- индикатор на директна сопственост, што е сопственоста на над 25 % од уделите, правата на глас, или на други права во правното лице, или сопственоста на 25 % плус една акција и
- индикатор на индиректна сопственост, што е сопственоста или контролата на физичко лице (лица) над едно или повеќе правни лица кои поединечно или заедно имаат над 25 % од уделите или 25 % плус една акција.

¹¹ [Закон за спречување перење пари и финансирање тероризам](#), Службен весник на РСМ бр. 120 од 29.6.2018 год.

¹² [Закон за спречување на перење пари и финансирање на тероризам](#), Службен весник на РМ бр. 130 од 3.9.2014 год.

¹³ [Закон за спречување перење пари и финансирање на тероризам](#), Службен весник на РСМ, бр. 151 од 4.7.2022 год.

Ако на овој начин не може да се утврди физичко лице/а за вистински сопственик/ци или ако субјектот не е сигурен дека физичкото лице/а идентификувано/и според овие одредби е/се вистински сопственик/ци, тогаш за вистински сопственик се смета „физичко лице (лица) кое има висока управувачка позиција во правното лице, односно кое со закон и интерните акти е овластено да управува и е одговорно за работењето на правното лице.“

Според член 29 од Законот, „заради обезбедување на транспарентност на сопственичката структура на правните субјекти“, се воспоставува Регистарот на вистински сопственици. Регистарот, во електронска форма, го воспоставува, го води, го одржува и со него управува Централниот регистар на Република Северна Македонија.

За Управата за финансиско разузнавање, судовите, државните органи и другите вклучени субјекти (спомнати во членовите 5, 130 став (1) и 151 став (1) од Законот), податоците од Регистарот се достапни непречено и бесплатно.

За сите други правни и физички лица, податоците од Регистарот, во форма на информација, се достапни со плаќање соодветен надоместок, во согласност со Тарифата на Централниот регистар на РСМ.

Членот 5 од Законот определува дека субјекти кои имаат обврска да ги преземаат мерките и дејствијата за откривање и спречување на перење пари и финансирање тероризам предвидени со Законот се:

- 1) Финансиски институции и подружници, филијали и деловни единици на странски финансиски институции кои во согласност со закон вршат дејност во Република Северна Македонија;
- 2) Правни и физички лица кои како деловна или професионална активност ги вршат следниве услуги:
 - а) посредување во промет на недвижности, вклучително и/или посредување при склучување на договори за закуп на недвижен имот само кога вредноста на месечниот закуп изнесува 10.000 евра или повеќе во денарска противвредност според средниот курс на Народната банка на Република Северна Македонија;
 - б) ревизорски и сметководствени услуги;
 - в) давање совети од областа на даноците или која било форма на помош, поддршка или совет, директно или преку друго лице во областа на даноците;
 - г) давање услуги како инвестициски советник и
 - д) давање услуги за организирање и спроведување аукции;
- 3) Нотари, адвокати и адвокатски друштва кои вршат јавно овластување во согласност со закон;
- 4) Приредувачи на игри на среќа кои во согласност со закон приредуваат игри на среќа во Република Северна Македонија;
- 5) Даватели на услуги на трустови или правни лица;
- 6) Централен депозитар за хартии од вредност;
- 7) Правни лица кои вршат дејност на примање во залог на подвижни предмети и недвижности (зложувалници);
- 8) Лица кои тргуваат или дејствуваат како посредници во трговија со уметнички дела, вклучително кога активноста ја вршат уметнички галерии или аукциски куќи, а каде што вредноста на поединечната трансакција или неколку поврзани трансакции изнесува 10.000 евра во денарска противвредност или повеќе според средниот курс на Народната банка на Република Северна Македонија;

- 9) Лица кои складираат, тргуваат или дејствуваат како посредници во трговија со уметнички дела, кога активноста се одвива во слободни зони и каде што вредноста на поединечната трансакција или неколку поврзани трансакции изнесува 10.000 евра во денарска противвредност или повеќе, според средниот курс на Народната банка на Република Северна Македонија и
- 10) Даватели на услуги поврзани со виртуелни средства.

Во смисла на вистинските сопственици, овие субјекти се должни да спроведуваат „анализа на клиентот“ во случаите кога постои сомневање за вистинитоста или за соодветноста на претходно добиените податоци за идентитетот на клиентот или вистинскиот сопственик.

Анализата, во делот на вистинските сопственици, вклучува идентификација на вистинскиот сопственик на клиентот и преземање соодветни мерки за потврдување на неговиот идентитет, со користење документи, податоци и информации од сигурни и независни извори, со цел субјектот да е уверен дека знае кој е вистинскиот сопственик.

Доколку, по утврдувањето на вистинскиот сопственик, субјектите се сомневаат во врска со веродостојноста на доставените податоци или во врска со веродостојноста на документите или другата деловна документација, должни се да побараат писмена изјава од законскиот застапник под полна морална и материјална одговорност заверена на нотар или од него овластено лице пред да воспостават деловен однос или пред да извршат трансакција.

Користење на податоците за вистински сопственици во спречувањето перење пари и финансирање тероризам и во борбата против корупција

Членот 130, став (1) од Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам предвидува дека следниве институции можат да достават иницијатива до Управата за финансиско разузнавање, ако утврдат дека постојат причини за сомневање за перење пари и финансирање тероризам:

- Јавното обвинителство на Република Северна Македонија,
- Министерството за внатрешни работи (МВР),
- Управата за финансиска полиција (УФП),
- Царинската управа (ЦУ),
- Агенцијата за разузнавање (АР),
- Министерството за одбрана (МО),
- Агенцијата за национална безбедност (АНБ) и
- Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК).

Од добиените одговори на барањата за слободен пристап до информациите од јавен карактер од секоја од овие осум институции, произлегува дека од 2022 година до април 2024 година, само четири, односно половина од институциите доставиле таква иницијатива.

Вакви иницијативи, според одговорите, досега имаат доставено: Јавното обвинителство, Министерството за внатрешни работи, Царинската управа и Агенцијата за национална безбедност.

Две институции (Министерството за одбрана и Државната комисија за спречување на корупцијата) одговорија дека немаат доставено иницијатива, една (Управата за финансиска полиција) не располага со таков податок, а кај четвртата институција (Агенцијата за разузнавање), овој податок е класифициран и со тоа не е јавен.

Според податоците добиени од институциите, досега се доставени вкупно 138 иницијативи, од кои најмногу во 2023 година, вкупно 75 иницијативи. Поединечно, најмногу иницијативи има доставено Јавното обвинителство, 62, по што следи Агенцијата за национална безбедност, со доставени 43 иницијативи.

АНАЛИЗА

на користењето на податоците за вистинските сопственици
во борбата против корупцијата во Северна Македонија

Доставени иницијативи поради сомневање за перење пари и финансирање тероризам

(според податоците добиени од институциите)

Институција	2022	2023	2024 (до април)	ВКУПНО
ЈОРСМ	28	31	3	62
АНБ	10	28	5	43
МВР	9	8	4	21
ЦУ	3	8	1	12
ВКУПНО	50	75	13	138

Сепак, според податоците добиени од Управата за финансиско разузнавање, произлегува дека сите осум институции до неа доставиле вакви иницијативи. Но, бројот на иницијативи што Управата вели дека се доставени до неа, освен во случајот на Јавното обвинителство, во ниту еден друг случај не е ист со бројот на иницијативи што го доставија институциите.

Најголемата разлика се јавува кај Министерството за внатрешни работи, кое вели дека доставило 21 ваква иницијатива, додека Управата вели дека ова министерство до неа доставило 74 иницијативи, во периодот што е предмет на анализа.

Царинската управа е единствената институција која вели дека доставила повеќе иницијативи отколку податокот на Управата. Царината вели дека доставила 12 иницијативи, а Управата дека од Царината примила само 4 иницијативи.

Управата за финансиска полиција, која вели дека нема таков податок, всушност доставила 7 иницијативи, според податоците од Управата за финансиско разузнавање.

И Агенцијата за разузнавање, која го класифицирала овој податок и не го објавува јавно, доставила 4 иницијативи, според податоците од Управата.

Споредба на бројот на доставени иницијативи поради сомневање за перење пари и финансирање тероризам,

според податоците добиени од институциите и од Управата за финансиско разузнавање

Институција	2022		2023		2024 (до април)		ВКУПНО	
	Според институцијата	Според Управата	Според институцијата	Според Управата	Според институцијата	Според Управата	Според институцијата	Според Управата
ЈОРСМ	28	28	31	31	3	3	62	62
АНБ	10	7	28	24	5	7	43	38
МВР	9	34	8	35	4	5	21	74
ЦУ	3	3	8	1	1	0	12	4
УФП	Нема евид.	5	Нема евид.	2	Нема евид.	0	/	7
НБРСМ	0	1	0	0	0	0	0	1
ДКСК	0	2	0	1	0	0	0	3
АР	Класифиц.	1	Класифиц.	3	Класифиц.	0	/	4
МО	0	0	0	0	0	1	0	1
ВКУПНО	50	81	75	97	13	16	138	194

Доколку процени Управата, по сопствена иницијатива или врз основа на доставените иницијативи до неа, дека постојат основи за сомневање за сторено кривично дело перење пари и/или финансирање на тероризам, изготвува и поднесува извештај до Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција, во согласност со член 131 од Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам.

Така, врз основа на примените 194 иницијативи од надлежните органи, Управата натаму изготвила и поднела 21 извештај до Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција, и тоа:

- Во 2022 година доставила 13 извештаи и едно дополнување на извештај;
- Во 2023 година доставила 7 извештаи и едно дополнување на извештај и
- Во 2024 година, заклучно до април, доставила 1 извештај.

Дополнително, Управата поднела до ОЈО за ГОКК и 50 извештаи по сопствена иницијатива, за т.н. сомнителни трансакции, и тоа:

- Во 2022 година доставила 31 извештај и 13 дополнувања;
- Во 2023 година доставила 14 извештаи и 6 дополнувања на извештај и
- Во 2024 година, заклучно до април, доставила 5 извештаи и едно дополнување на извештај.

Сè на сè, произлегува дека Управата, во периодот на анализа, 2022, 2023 и до април 2024 година, има поднесено до Обвинителството вкупно 71 извештај, од кои 70 % по сопствена иницијатива и останатите 30 % по претходно примена иницијатива од некоја од претходно наведените девет институции.

Управата за финансиско разузнавање нема податок колку од извештаите за сомневање за перење пари и финансирање тероризам вклучуваат податок за вистински сопственици. Наведува дека за секое правно и физичко лице од предметите на анализа, во Централниот регистар се пребаруваат сопствениците и се проверува дали се јавуваат во сопственичките и управувачките структури на правни лица.

На барање на други држави, а во рамките на размената на податоци и информации, Управата обезбедила податоци за вистински сопственик за 13 примени барања од други држави, и тоа 2 во 2022 година и 11 во 2023 година.

Наспроти ова, Управата поднела до други држави 28 барања за обезбедување информации за вистински сопственик, и тоа:

- Во 2022 година доставила 15 барања;
- Во 2023 година доставила 9 барања и
- Во 2024 година, до април, доставила 4 барања.

Во анализираниите три години, во девет случаи Управата примила и спонтани информации за вистински сопственик, без таа да ја бара ваквата информација, и тоа:

- Во 2022 година за 3 случаи;
- Во 2023 година за 4 случаи и
- Во 2024 година, до април, за 2 случаи.

Наспроти ова, и Управата доставила до единиците за финансиско разузнавање на другите земји спонтани информации за вистински сопственици, и тоа:

- Во 2022 година доставила 6 информации за вистински сопственици;
- Во 2023 година 2 информации и
- Во 2024 година, до април, 4 информации.

Во согласност со членот член 75, став (3) од Законот, Управата за финансиско разузнавање треба да соработува со следниве државни институции:

- Министерството за внатрешни работи,
- Министерството за одбрана,
- Министерството за правда,
- Министерството за надворешни работи,
- Јавното обвинителство на Република Северна Македонија,
- Агенцијата за разузнавање,
- Агенцијата за национална безбедност,
- Управата за финансиска полиција,
- Царинската управа,
- Управата за јавни приходи,
- Државниот девизен инспекторат,
- Комисијата за хартии од вредност на Република Северна Македонија,
- Народната банка на Република Северна Македонија,
- Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување,

- Агенцијата за супервизија на осигурување,
- Државната комисија за спречување на корупцијата,
- Државниот завод за ревизија,
- Централниот регистар на Република Северна Македонија и
- други државни органи и институции, како и со други организации, институции и меѓународни тела за борба против перењето пари и против финансирањето на тероризмот.

Од 17-те наведени институции со коишто треба да соработува Управата (член 75), а од кои осум се директно наведени во законот дека треба да се борат против перење пари и финансирање тероризам (член 130), **само две имаат конкретни бројки за случаите** за коишто користеле податоци од Регистарот на вистински сопственици. Тоа се Агенцијата за национална безбедност и Агенцијата за супервизија на осигурувањето.

Агенцијата за национална безбедност досега обезбедила податоци од Регистарот на вистински сопственици за **два предмета** во кои биле опфатени две правни лица.

Агенцијата за супервизија на осигурувањето досега обезбедила податоци од Регистарот на вистински сопственици во **40 случаи** (25 во 2022 година и 15 во 2023 година), кои се однесувале, односно опфатиле 60 лица (40 во 2022 година и 20 во 2023 година).

Дека користи податоци од Регистарот на вистински сопственици „**во сите случаи на редовни инспекциски надзори**“ и „**за сите правни лица**“, одговори Државниот девизен инспекторат, без да наведе за колку случаи и за колку лица станува збор.

Комисијата за хартии од вредност одговори дека користи вакви податоци само за **мал број лица**, но дека не води прецизна евиденција.

Седум институции одговорија дека **немале потреба**, односно дека досега **не користеле податоци** од Регистарот на вистински сопственици (Министерството за одбрана, Управата за јавни приходи, Државниот завод за ревизија, Министерството за правда, Министерството за надворешни работи, Народната банка и Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување).

Четири институции **не водат ваква евиденција** и **немаат информација** за користени податоци од Регистарот на вистински сопственици (Државната комисија за спречување на корупцијата, Јавното обвинителство, Министерството за внатрешни работи и Управата за финансиска полиција).

Останатите две не одговорија на барањето за информации, едната поради тоа што тие информации биле класифицирани (Агенција за разузнавање), а другата воопшто не достави податок (Царинска управа).

Во однос на прашањата за бројот на предмети за корупција и за судир на интереси во кои се обезбедиле податоци од Регистарот на вистински сопственици и за колку лица се однесувале тие податоци, од Државната комисија за спречување на корупцијата велат дека „...**ДКСК не располага со бараната информација**, односно **не води евиденција** за пребарување во регистарот на вистински сопственици“. Комисијата обезбедува податоци од Регистарот на вистински сопственици преку директен пристап и досега нема поднесено иницијативи до УФР.

АНАЛИЗА

на користењето на податоците за вистинските сопственици
во борбата против корупцијата во Северна Македонија

Користење на податоците од Регистарот на вистински сопственици за борба против корупцијата

Институција	Во колку предмети обезбедиле податоци од Регистарот?	За колку лица се однесуваат обезбедените податоци од Регистарот?	Како ги обезбедува податоците од Регистарот?	Во колку случаи се посомневале во веродостојноста на податоците?
ДКСК	Не се води евиденција	Не се води евиденција	Директен пристап	/
ЈОРСМ	Нема информации	Нема информации	Преку ЦРМ	Нема информации
МВР	Не се води евиденција	Не се води евиденција	Директен пристап	Не се води евиденција
УФП	Не располага со информации	Не располага со информации	Директен пристап/преку ЦРМ	Не располага со информации
ЦУ	Не одговори	Не одговори	Не одговори	Не одговори
АР	Класифицирана информација	Класифицирана информација	Класифицирана информација	Класифицирана информација
МО	Нема постапувано	Нема постапувано	Директен пристап	Нема постапувано
АНБ	2 случаи	2 правни субјекти	Посредно	Не се посомневале
УЈП	Не побарале	Не побарале	Не обезбедиле	Не побарале
ДЗР	Не користеле услуги	Не користеле услуги	Не користеле услуги	Не користеле услуги
МП	Не се користеле услуги	Не се користеле услуги	Не се користеле услуги	Не се користеле услуги
КЗК	Немаат побарано податоци	Немаат побарано податоци	Немаат побарано податоци	Немаат побарано податоци
МНР	Нема користено податоци	Нема користено податоци	Нема користено податоци	Нема користено податоци
ДДИ	Во сите случаи на редовен инспекциски надзор	За сите правни лица од редовниот инспекциски надзор	Посредно	Во ниту еден случај
КХВ	Мал број/Не води евиденција	Не води евиденција	Директен пристап	Не се посомневале досега
НБРСМ	Не користи податоци	Не користи податоци	Не користи податоци	Не користи податоци
АСКФПО	Немала потреба	Немала потреба	Немала потреба	Немала потреба
АСО	2022: 25, 2023: 15, 2024: нема	2022: 40, 2023: 20, 2024: нема	Директен пристап	Немала таков случај

Јавното обвинителство на РСМ (ЈОРСМ) одговори и на барањето и на жалбата која беше доставена и уважена од страна на Агенцијата за слободен пристап дека „Јавното обвинителство на Република Северна Македонија не ги обработува овие податоци, односно бараната информација **не е информација која веќе постои и со која располага** Јавното обвинителство на Република Северна Македонија.“ Овој одговор се однесуваше на прашањата за бројот на случаи за кои се обезбедени податоци од Регистарот на вистински сопственици, за колку лица се однесувале обезбедените податоци, во колку случаи, по утврдувањето на вистинскиот сопственик се посомневале во веродостојноста на податоците, дури и за прашањето дали Обвинителството има директен пристап до Регистарот на вистински сопственици или информациите ги обезбедува посредно преку барање до Централниот регистар. Обвинителството располага само со податоци за доставените иницијативи до УФР, и тоа: 28 иницијативи во 2022 година, 31 во 2023 година и 3 иницијативи до 1 април 2024 година.

Министерството за внатрешни работи (МВР) најпрво одговори дека побараните информации „не се во делокругот на работа на МВР“ и достави одговор само за бројот на поднесени иницијативи до УФР, и тоа: 9 иницијативи доставени во 2022 година, 8 во 2023 година и 4 до април 2024 година. На доставениот допис за дополнување на одговорот со другите прашања, и тоа за бројот на случаи за кои се обезбедени податоци од Регистарот на вистински сопственици, за колку лица се однесувале обезбедените податоци, во колку случаи, по утврдувањето на вистинскиот сопственик, се посомневале во веродостојноста на податоците, МВР одговори дека „**не се води евиденција** од страна на МВР“, поради што не се во можност да дадат точна евиденција на бараните податоци. МВР вели дека полициските службеници директно пристапуваат до базите на податоци на Централниот регистар.

И Управата за финансиска полиција (УФП) во својот одговор на сите прашања, освен на прашањето за начинот на којшто пристапува до Регистарот на вистински сопственици, одговори дека **„нема законска обврска да води евиденција“** за бараните податоци и дека станува збор „за информации со кои Управата за финансиска полиција како имател **не располага**“. Инаку, УФП вели дека „податоците за вистинските сопственици ги обезбедува со **директен пристап** до Регистарот на вистински сопственици, како и **преку** Централниот регистар.“

И Царинската управа (ЦУ) не одговори на барањето за информации од јавен карактер за сите прашања, освен за бројот на доставени иницијативи до УФР, и тоа: 3 доставени иницијативи во 2023 година, 8 иницијативи во 2023 година и 1 иницијатива до април 2024 година. На прашањата за бројот на случаи за кои се обезбедени податоци од Регистарот на вистински сопственици, за колку лица се однесувале обезбедените податоци, во колку случаи, по утврдувањето на вистинскиот сопственик, се посомневале во веродостојноста на податоците, како и дали Обвинителството има директен пристап до Регистарот на вистински сопственици или информациите ги обезбедува посредно преку барање до Централниот регистар, Царинската управа го даде следниот одговор, што и да значи тој: „Во врска со обезбедување на податоци од Регистарот за вистински сопственици со оглед на тоа дека со постојните опции за пребарување на логови на системот на Централниот регистар треба да се направат 180 сору paste интеракции, наскоро ќе биде пуштена нова верзија во продукција со дополнување на пребарувањата“.

Агенцијата за разузнавање (АР) не одговори на побараните информации поради тоа што станувало збор за „класифицирани информации/податоци кои се однесуваат на безбедносно-разузнавачки активности“. Истиот одговор Агенцијата го даде и по доставената жалба, со надополнување дека спровела и тест за штетност и за секоја од бараните информации процениле дека **„претставува класифициран податок**, со чие откривање може да се нанесе штета на работата на институцијата“. Ова се однесува дури и на барањето за тоа дали имаат директен пристап до Регистарот на вистински сопственици или податоците ги обезбедуваат посредно.

Министерството за одбрана (МО), во својот одговор, наведува дека во бараниот период (2022, 2023 и 2024 година) нема поднесено иницијатива до УФР во однос на членот 130 од Законот за спречување перење пари и финансирање на тероризмот, како и дека има директен пристап до Регистарот на вистински сопственици. Во однос на другите информации за бројот на случаи за кои се обезбедени податоци од Регистарот на вистински сопственици, за колку лица се однесувале обезбедените податоци, во колку случаи, по утврдувањето на вистинскиот сопственик, се посомневале во веродостојноста на податоците, Министерството за одбрана информира дека **„нема постапувано по наведените прашања“**.

Агенцијата за национална безбедност (АНБ) е една од двете институции коишто **целосно одговорија со податоци** на сите прашања од поставеното барање за слободен пристап. АНБ досега обезбедила податоци за две правни лица од Регистарот на вистински сопственици, кои ги обезбедила посредно, преку Централниот регистар. Во однос на доставените иницијативи до АФР, Агенцијата доставила 10 иницијативи во 2022 година, 28 во 2023 година и 5 иницијативи до април 2024 година. Агенцијата досега не се посомневала во веродостојноста на податоците за вистински сопственици од Регистарот на вистински сопственици.

Втората институција која одговори со доставување конкретни податоци на поставените прашања е Агенцијата за супервизија на осигурувањето (АСО). Оваа агенција, во 2022 година, обезбедила податоци од Регистарот на вистински сопственици за 25 случаи, во 2023 година – за 15 случаи, а до април 2024 година нема такви случаи. Во однос на лицата за коишто е обезбеден податок за вистински сопственик, во 2022 година е извршена проверка на 40 лица, а во 2023 година на 20 лица. Агенцијата има директен пристап до Регистарот на вистински сопственици и досега немало конкретен случај на сомневање во веродостојноста на преземените податоци за вистински сопственик.

Управата за јавни приходи (УЈП), на сите побарани информации, одговори дека „досега до Централниот регистар на РСМ **не е поднесено барање за обезбедување на податоци од Регистарот на вистински сопственици**“.

Државниот завод за ревизија (ДЗР), на сите прашања за коишто беше побарана информација, одговори дека „Државниот завод за ревизија **не користел услуги од истиот** (н.з. Регистарот на вистински сопственици)“.

Истиот одговор беше добиен и од Министерството за правда (МП), кое вели дека „...во 2022, 2023 и заклучно со април 2024 година **не се користени услуги од Регистарот за вистински сопственици**, ниту директно ниту преку Централниот регистар и не може да ви дадеме информација согласно наведените барања во барањето“.

И од Комисијата за заштита на конкуренцијата (КЗК) одговорија на истиот начин дека „...Комисијата за заштита на конкуренцијата досега **нема барано податоци** од Регистарот на вистински сопственици“.

Истиот одговор е добиен од Министерството за надворешни работи (МНР), дека министерството „...**нема користено податоци** од Регистарот на вистински сопственик“.

Државниот девизен инспекторат (ДДИ) достави одговор дека обезбедуваат податоци од Регистарот на вистински сопственици **за сите правни лица и во сите случаи** на редовен инспекциски надзор, без да наведе за колкав број станува збор, иако беше доставена и жалба на овој нецелосен одговор. Натаму, инспекторатот вели дека податоците ги обезбедува посредно, преку Централниот регистар, како и дека во ниту еден случај не се посомневале во веродостојноста на податоците од Регистарот на вистински сопственици.

Комисијата за хартии од вредност (КХВ) вели дека „...за цели на обработка на своите предмети нема голема потреба од проверка на податоците во Регистарот на вистински сопственици, па оттука Ве известуваме дека **бројот на случаи во кои сме побарале податоци е мал**“. Комисијата појаснува дека обезбедува податоци за вистински сопственици на правни лица во определени, покомплексни, предмети. Комисијата **не води посебна евиденција за бројот на обезбедени податоци** од Регистарот на вистински сопственици, а до овој регистар користи директен пристап. Досега не се посомневала во веродостојноста на податоците за вистински сопственици.

Народната банка на Република Северна Македонија (НБРСМ) во својот одговор наведува дека „директно **не ги користи и не пристапува** до Регистарот на вистински сопственици, а сите информации кои ги добива во рамки на спроведувањето на својата супервизорска функција, согласно со закон не се информации од јавен карактер“. Народната банка појаснува дека банките се должни да ги идентификуваат вистинските сопственици при спроведувањето мерки за спречување перење пари и финансирање тероризам, при што не смеат да се потпрат исклучиво на податоците од Регистарот на вистински сопственици.

За сите поставени прашања, Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување (АСКФПО) вели дека досега „**немала потреба за обезбедување на податоци** од Регистарот на вистински сопственици“.

На доставеното барање за доставување информации за начинот на којшто им бил обезбеден пристап до Регистарот на вистински сопственици, на вклучените институции (од членот 33, став (2) и (3) од Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам), Централниот регистар одговара дека „има развиено системи и обезбедено технички услови за директен пристап до овој регистар на сите надлежни органи и субјекти од член 5 од наведениот закон“. Бараниот директен пристап до Регистарот на вистински сопственици, Централниот регистар го има обезбедено на 366 надлежни органи и субјекти.

Најпосле, за малото или, воопшто, за некористењето на податоците за вистинските сопственици од страна на институциите зборува и податокот дека, од испратените барања за слободен пристап до информации од јавен карактер до 22 институции, во најголем дел од случаите беше потребно појаснување на барањето, а во седум случаи беа поднесени жалби до Агенцијата за заштита на правото на слободен пристап.

(Не)спроведување на мерките препорачани од ММФ и предвидени во акцискиот план за Партнерството за отворена власт

Многу земји од светот, веднаш по избувнувањето на пандемијата поврзана со коронавирусот, уште на почетокот од 2020 година се обратија за помош до Меѓународниот монетарен фонд (ММФ), кој, за таа цел, веднаш стави на располагање средства од „инструментите за итно финансирање“ за финансиска помош на земјите чии економии беа најпогодени од кризата. Сепак, поради брзината со којашто овие фондови требаше да се стават на располагање на земјите, а во исто време, огромните ризици за нерационално трошење и злоупотреби што постојат при вакви кризни ситуации, ММФ вклучи ограничена условеност за доделување на средствата. Од владите побара, пред исплатата, да се обврзат дека ќе преземат политики и заштитни мерки во насока на транспарентност и отчетност во трошењата поврзани со пандемијата, и тоа:

- објавување информации за договорите за јавни набавки поврзани со пандемијата;
- објавување на имињата на вистинските сопственици на фирмите на коишто се доделени овие договори;
- јавно известување за трошењето поврзано со пандемијата и/или
- спроведување и објавување ревизии на таквите трошоци.

Секоја земја се обврза на различни мерки, кои мораше да ги наведе во писмото на намери што го испрати до ММФ барајќи финансиска поддршка. Иако Северна Македонија во своето писмо на намери¹⁴ не се обврза децидно на овие мерки, сепак, се чини дека во праксата спроведе три од четирите барања на ММФ.

Во Електронскиот систем за јавни набавки беше воведено јасно означување на набавките поврзани со кризата, чии договори беа јавно достапни. Се воспостави специјална интернет-страница со информации за трошењата поврзани со кризата, а Државниот завод за ревизија спроведе и објави ревизии за овие трошења.

Единственото барање што земјата не го исполни е тоа за објавување на имињата на вистинските сопственици на фирмите на коишто им се доделени договори за јавни набавки, барем за набавките поврзани со справувањето со кризата со КОВИД-19.

Во оваа насока, во Националниот акциски план за Партнерството за отворена власт 2021 – 2023 година беше прифатена заложбата¹⁵ која произлезе од граѓанскиот сектор за јавно обелоденување на имињата на фирмите понудувачи и на оние што добиле договор за јавна набавка, на Електронскиот систем за јавни набавки. И оваа заложба

¹⁴ Линк до писмото на намери: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2020/04/16/Republic-of-North-Macedonia-Request-for-Purchase-Under-the-Rapid-Financing-Instrument-Press-49340>

¹⁵ Линк до заложбата: https://ovp.gov.mk/nap_proposals/%D1%98%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE-%D0%BE%D0%B1%D1%98%D0%B0%D0%B2%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D0%B2%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D1%81%D0%BE%D0%BE%D1%81/

не се спроведе, но во новиот Национален акциски план за Партнерството за отворена власт 2024 – 2026 година има нова заложба¹⁶ во оваа насока, проширена со ваква обврска и за договорите за концесии и за воспоставување јавно-приватно партнерство.

Европската комисија, во својот извештај¹⁷ за Северна Македонија за 2023 година, оценува дека: „Северна Македонија е оценета како усогласена или во голема мера усогласена со 28 од 40 препораки на ФАТФ. Меѓу идентификуваните недостатоци се скромни број пресуди поврзани со перење пари, загриженост за пропорционалноста, одвраќањето и ефективност на паричните санкции, квалитетот на податоците во регистарот на вистински сопственици, недостаток на санкции за неусогласености поврзани со информациите за основната или за вистинската сопственост, технички недостатоци за конфискација, недостаток на систематски пристап кон спроведување на финансиска истрага и мал број на извештаи за сомнителни трансакции во споредба со ризикот, контекстот и големината на земјата.“

И ОЕЦД¹⁸, во својот последен профил за земјата, оценува дека „на регистарот на вистински сопственици на Северна Македонија, формиран во 2021 година, му недостига спроведување и верификација, со што се ризикува зголемено перење пари и неформални економски активности.“

¹⁶ Линк до заложбата: https://ovp.gov.mk/nap_proposals/1-2-%D1%98%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE-%D0%BE%D0%B1%D1%98%D0%B0%D0%B2%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%9A%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%B2%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8/

¹⁷ https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_693%20North%20Macedonia%20report.pdf

¹⁸ https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/events/2024/10/grc_north-macedonia/MKD-Key-findings-ppt.pdf

Препораки

Имајќи ги предвид сите аспекти обработени во анализата, а коишто се однесуваат на светската практика на обелоденување на имињата на вистинските сопственици, преку воспоставување и користење регистри со овие податоци, а во насока на спречување, откривање и санкционирање на перењето пари, финансирањето на тероризам, корупцијата и другите злоупотреби на јавни средства, произлегуваат следниве препораки што треба да се земат предвид во унапредување на состојбата во Северна Македонија.

Генерално, треба:

- Да се овозможат соодветен пристап (различни заинтересирани страни да имаат пристап до различно ниво и обем на информациите од регистарот¹⁹), функционалности и квалитет на информациите за да може податоците за вистинските сопственици проактивно да се користат од што е можно поширок круг на заинтересирани страни, како ревизијата, новинарите, граѓанските организации, приватниот сектор, и сл. На пример, ревизијата може да ги користи податоците за да открие поврзаност и договарање меѓу фирмите во јавните набавки; граѓанските организации и медиумите, исто така, за да откриваат евентуално затскриена сопственост на функционери во фирми кои добиваат државни зделки; а бизнис-секторот, за да го намали ризикот и да знае со кого соработува.
- Да се прошири опфатот на информациите за вистинските сопственици преку определување понизок праг на индивидуална сопственост од сегашните 25 %, преку групен опфат на поврзани лица, и сл.
- Да се прошири интероперативноста за користење на податоците за вистинските сопственици за спречување, откривање и санкционирање корупција и злоупотреби, не само за перење пари, финансирање тероризам и нелегално финансирање, туку и во другите области, како јавни набавки, субвенции, државна помош, концесии, плаќање даноци, партиски донации, финансирање политички кампањи, итн.
- Да се поврзат податоците од регистарот на вистински сопственици со другите регистри и бази на податоци, како Електронскиот систем за јавни набавки, концесии, јавно-приватно партнерство, катастар, трезор, царина, државна помош, доделени дозволи и лиценци, избрани и именувани лица, изјави за интерес и имотна состојба итн.
- Да се унапреди проверката на податоците, одговорноста и овозможувањето мониторинг (преку јавна, бесплатна достапност на податоците, што би овозможило пријавување на недоследности од граѓаните, граѓанските организации, новинарите, бизнис-субјектите итн., корекција на податоците и со тоа, зголемена одговорност).

Сите овие препораки ќе бидат подетално разработени во посебен документ за јавни политики.

¹⁹ Fernando, Francisca, Richard Berkhout, [Unmasking Control: A Guide to Beneficial Ownership Transparency](#), IMF, 7 October, 2022 (p. 48)

Линкови до референтни материјали и литература

- Van der Does de Willebois, Emile, Emily M. Halter Robert A. Harrison Ji Won Park J. C. Sharman, *The Puppet Masters, How the Corrupt Use Legal Structures to Hide Stolen Assets and What to Do About It*, The World Bank, 2011 (<https://star.worldbank.org/sites/star/files/puppetmastersv1.pdf>)
- Гаговски, Борјан, *Транспарентноста на крај: Тежок пат до целосно објавување на вистинските сопственици на фирми кои добиваат тендери*, Мета, 8 јуни 2023 година (<https://meta.mk/transparentnosta-na-konec-tezhok-pat-do-celosno-objavuvanje-na-vistinskite-sopstvenici-na-firmi-koi-dobivaat-tenderi/>)
- European Commission, *Commission staff working document, North Macedonia 2023 Report*, Brussels, 8.11.2023 (https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_693%20North%20Macedonia%20report.pdf)
- Јанев, Александар, Младен Обреновиќ, *Се открија вистинските газди на фирмите, но и тие може да се лажни: Постои можност податоците за вистинските сопственици да се лажни или нецелосни*, Призма, 9 ноември 2021 година (<https://prizma.mk/se-otkrija-vistinskite-gazdi-na-firmite-no-i-tie-mozhe-da-se-lazhni/>)
- Knobel, Andres, and Florencia Lorenzo, *Beneficial ownership registration around the world 2022*, Tax Justice Network, December 2022 (<https://www.tax-justice-network.org/sites/default/files/2022-12/State-of-Play-of-Beneficial-Ownership-2022-Tax-Justice-Network.pdf>)
- Martini, Máira, *EU Court ruling on beneficial ownership registers: One year on, need for harmonized approach is clear*, Transparency International, 22 November 2023 ([EU court ruling on beneficial ownership registers:... - Transparency.org](https://www.transparency.org/en/news/eu-court-ruling-on-beneficial-ownership-registers-one-year-on-need-for-harmonized-approach-is-clear))
- Национален акциски план за Партнерство за отворена власт 2021 – 2023 година (<https://ovp.gov.mk/wp-content/uploads/2021/07/NAP5-PARTNERSTVO-ZA-OTVORENA-VLAST-2021-2023--potvrden-od-Vlada-26.10.2021.pdf>)
- Национален акциски план за Партнерство за отворена власт 2024 – 2026 година (<https://ovp.gov.mk/wp-content/uploads/2024/05/%D0%9D%D0%90%D0%9F-%D0%9F%D0%9E%D0%92-2024-2026-%D1%84%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BB.docx>)
- OECD, *Western Balkans Competitiveness Outlook 2024, North Macedonia Profile*, 3 October 2024 (<https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/events/2024/10/grc-north-macedonia/MKD-Key-findings-ppt.pdf>)
- Okunbor, Eva, Tymon Kiepe, *Beneficial ownership data in procurement*, Open Ownership, March 2021 ([oo-briefing-bo-data-in-procurement-2021-03.pdf](https://www.openownership.org/publications/2021/03/01/oo-briefing-bo-data-in-procurement-2021-03.pdf))
- Orduna, Maria Constanza Castro, Adriana Fraiha Granjo, *The uses and impact of beneficial ownership information*, U4 Helpdesk Answer, 25 March 2023 ([The-uses-and-impact-of-beneficial-ownership-information_2023.pdf](https://www.u4.no/publications/2023/03/the-uses-and-impact-of-beneficial-ownership-information-2023.pdf))
- Стојановски, Влатко, *Газдите на 408 компании се „кријат“ во 28 офшор држави*, Центар за развој на медиумите на заедниците „Медиум“, 5 јануари 2021 година (<https://mediumcenter.mk/wp-content/uploads/2021/01/%D0%93%D0%90%D0%97%D0%94%D0%98%D0%A2%D0%95-%D0%9D%D0%90-408-%D0%9A%D0%9E%D0%9C%D0%9F%D0%90%D0%9D%D0%98%D0%98-%D0%A1%D0%95->)
- UNODC, *Enhancing the use of beneficial ownership information to strengthen asset recovery*, Conference of the States Parties to the United Nations Convention against Corruption, Tenth session Atlanta, United States of America, 11–15 December 2023 ([2325375E_L10_Rev1.pdf](https://www.unodc.org/documents/asset-recovery/2023/11/2325375E_L10_Rev1.pdf))
- UNODC, *Resolution 9/7, Enhancing the use of beneficial ownership information to facilitate the identification, recovery and return of proceeds of crime*, Conference of the States Parties to the United Nations Convention against Corruption, Sharm el-Sheikh, Egypt, 13–17 December 2021 (<https://www.unodc.org/corruption/en/cosp/conference/session9-resolutions.html#Res.9-7>)
- Fernando, Francisca, Richard Berkhout, *Unmasking Control: A Guide to Beneficial Ownership Transparency*, IMF, 7 October, 2022 ([Unmasking Control: A Guide to Beneficial Ownership Transparency | IMF eLibrary](https://www.imf.org/en/Publications/Working-Papers/2022/10/07/unmasking-control-a-guide-to-beneficial-ownership-transparency))
- Council of Europe, *Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures North Macedonia, Fifth Round Mutual Evaluation Report*, May 2023 (<https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/frsb-mer/N-Macedonia-Moneyval-Mutual-Evaluation-2023.pdf.coredownload.inline.pdf>)

“Analiza për përdorimin e të dhënave për pronarët e vërtetë në luftën kundër korrupsionit në Maqedoninë e Veriut”

Botues: Qendra për Komunikim Qytetare

Autorë: German Fillkov, Pavle Gatsov, Sabina Fakiq, Aleksandar Janev

Ekipi i hulumtuesve: Pavlinka Strezoska, Marko Mitevski

Përktheu nga gjuha maqedonase në gjuhën shqipe: Agon Ismaili

Dizajni grafik: Polyesterday - Shkup

Printoi: Polyesterday - Shkup

Tirazh: 150

Tirazh falas/jokomercial

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

343.85:343.352]:347.23(497.7)(047.31)

АНАЛИЗА на користењето на податоците за вистинските сопственици во борбата против корупцијата во Северна Македонија / [автори Герман Филков ... [и др.] ; [përktheu nga gjuha maqedonase në gjuhën shqipe Agon Ismaili]. - Скопје : Центар за граѓански комуникации, 2024. - 54 стр. : 29 см

Текст на мак. и алб. јазик. - Фусноти кон текстот. - Други автори: Павле Гацов, Сабина Факиќ, Александар Јанев. - Содржи и: *Analizë për përdorimin e të dhënave për pronarët e vërtetë në lu ën kundër korrupsionit në Maqedoninë e Veriut.* - Публикацијата е во рамки на проектот: "Користење на податоците за вистински сопственици за намалување на корупцијата"

ISBN 978-608-4974-42-0

1. Филков, Герман [автор] 2. Гацов, Павле [автор] 3. Факиќ, Сабина [автор] 4. Јанев, Александар [автор]
а) Корупција -- Спечување -- Вистински сопственици -- Користење на податоци -- Македонија -- Истражувања

COBISS.MK-ID 64974085

Проекти "Пëрдorimi i të dhënave për pronarët e vërtetë për të reduktuar korrupsionin" mbështetet nga Qeveria e Zvicrës përmes Civica Mobilitas. Mendimet e shprehura këtu nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht pikëpamjet e qeverisë zvicerane, Civica Mobilitas ose organizatave që e zbatojnë atë.

Përmbajtja

Përmbledhje e analizës për Maqedoninë e Veriut.....	31
Përmbledhje e analizës mbi gjendjen në nivel botëror.....	32
Konteksti.....	33
Pse dhe si ndodhi publikimi i të dhënave për pronarët e vërtetë?.....	34
Zbatimi i transparencës për pronarët e vërtetë.....	36
Themelimi i një regjistri për pronarët e vërtetë në vendin tonë.....	40
Përdorimi i të dhënave për pronarët e vërtetë në parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit dhe në luftën kundër korrupsionit.....	43
(Mos)zbatimi i masave të rekomanduara nga FMN-ja dhe të parashikuara në planin e veprimit për Partneritetin për Qeverisje të Hapur.....	51
Rekomandimet.....	53
Linqet për materialet dhe literaturën referente.....	54

Përmbledhje e analizës për Maqedoninë e Veriut

- Në Maqedoninë e Veriut, Regjistri i pronarëve të vërtetë u lëshua në përdorim në **janar të vitit 2021**, ndërsa të dhënat nga ky regjister janë në dispozicion nga prilli i vitit 2021 e këndej.
- Institucionet kompetente të vendit, në përgjithësi pak i përdorin të dhënat për pronarët e vërtetë për të parandaluar, zbuluar dhe sanksionuar pastrimin e parave dhe për luftë kundër terrorizmit, ndërkaq duket se aspak nuk i përdorin për qëllime të tjera dhe për të parandaluar korrupsionin, krimin dhe abuzimet në fusha të tjera.
- Institucionet dhe Drejtoria kompetente për Inteligjencë Financiare kanë **të dhëna të ndryshme** për numrin e rasteve kundër pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit.
- Nga viti 2022 deri në prill të vitit 2024, në Drejtorinë **janë parashtruar 194 iniciativa** nga organet kompetente, nga të cilat, Drejtoria ka përgatitur dhe ka **paraqitur 21 raport** në Prokurorinë Publike Themelore për Ndjekjen e Krimit të Organizuar dhe Korrupsionit. Gjithashtu, në të njëjtën periudhë, në këtë prokurori, nga ana e Drejtorisë janë paraqitur 50 raportime për transaksione të dyshimta, me iniciativë të saj.
- Nga gjithsej 71 raport që Drejtoria i ka paraqitur në Prokurorinë, **70% janë me iniciativë të saj**, ndërsa pjesa tjetër 30% janë bazuar në iniciativë të parashtruar më parë nga ndonjë prej institucioneve kompetente.
- Nga 17 institucionet në vend me të cilat Drejtoria duhet të bashkëpunojë, ndërsa prej tyre, për tetë është cekur drejtpërdrejtë në ligj se duhet të luftojnë pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit, **vetëm dy nga këto kanë shifra konkrete për rastet** për të cilat kanë përdorur të dhëna nga Regjistri për pronarët e vërtetë.
- Maqedonia e Veriut **nuk e merr përsipër obligimin e rekomanduar** nga FMN-ja gjatë krizës së COVID-19 – për t'i publikuar emrat e pronarëve të vërtetë të kompanive që kanë nënshkruar kontrata për prokurime publike lidhur me korona-krizën.
- Vendi **nuk e ka përmbushur as angazhimin** nga Plan i Nacional i Veprimit për Partneritet për Qeverisje të Hapur 2021-2023 për t'i bërë të ditur për publikun pronarët e vërtetë të firmave ofertuese dhe të atyre që kanë fituar kontratë për prokurime publike.
- Edhe Bashkimi Evropian edhe OSBE-ja kanë vërejtje për sa i përket përdorimit të pamjaftueshëm të të dhënave nga regjistri për pronarët e vërtetë.
- Për ta përmirësuar përdorimin e të dhënave për pronarët e vërtetë në shtet, **rekomandimet janë:** të zgjerohet përfshirja e pronarëve të vërtetë, lehtësimi i qasjes tek të dhënat për një numër më të madh palësh të interesuara, lidhja me baza dhe të dhëna tjera, shkallë me madhe interoperativiteti ndërmjet institucioneve dhe përmirësim i verifikimit të të dhënave.

Përmbledhje e analizës mbi gjendjen në nivel botëror

- Bota ka filluar më gjerësisht t'i afirmojë problemet me pronësinë e fshehur mbi kompanitë, veçanërisht pas disa skandaleve si “Panama dokumentet”, “Paradajs dokumentet” dhe “Pandora dokumentet”, të cilat zbuluan se individë në poste publike kanë abuzuar me pozitat e tyre për përfitimin e kompanive që ata ose bashkëpunëtorët e tyre të ngushtë i zotërojnë dhe i kontrollojnë fshehurazi.
- Kjo ka bërë që shumë vende të themelojnë dhe publikojnë regjistra të pronarëve të vërtetë të kompanive, përkundër pronarëve formalë ose ligjorë që janë të regjistruar në regjistrat e rregullt për kompani.
- “Pronari i vërtetë” është një person fizik, i cili në esencë e zotëron ose kontrollon kompaninë ose pronën dhe mjetet e asaj kompanie, apo person i cili ka përfitim material nga prona/mjetet e asaj kompanie.
- Në shumicën e vendeve, si pronësi e vërtetë konsiderohet: pronësia faktike, të drejtat e votës, të drejtat për benefite dhe të drejtat për t'i emëruar ose shkarkuar anëtarët e bordeve të drejtorëve.
- Në shumicën e vendeve që kanë themeluar grumbullim të informacioneve për pronarët e vërtetë, limiti është “të paktën” ose “më tepër se” 25%, por ka vende që vendosin limite më të ulëta sikur 20%, 10%, madje edhe vende ku ka nuk ka një limit të tillë.
- Sipas të dhënave më të fundit, 97 vende kanë miratuar zgjidhje ligjore për regjistrimin formal të pronësisë së vërtetë të kompanive.
- Informacionet për pronarët e vërtetë përdoren për të parandaluar, zbuluar dhe sanksionuar pastrimin e parave, financimin e terrorizmit, korrupsionin dhe abuzimet e tjera të fondeve publike në prokurimet publike, subvencionet, ndihmën shtetërore, koncesionet, pagesat e taksave, donacionet partiake, financimin e fushatave politike, etj.

Konteksti

Korrupsioni i përhapur në vend, përkundër rasteve të pakta gjyqësore, krijon pasiguri, e dobëson besimin e qytetarëve në sektorin publik, e pengon zhvillimin ekonomik dhe kërcënon sundimin së drejtës. Për herë të parë pas mëvetësimit të shtetit, qytetarët konsiderojnë se korrupsioni paraqet problem thelbësor shoqëror, madje edhe më i madh se problemet e natyrës ekzistenciale sikur papunësia, çmimet e larta dhe të ardhurat e ulëta. Mirëpo, në vend të rezultateve konkrete në luftën kundër korrupsionit, vitet e fundit, nën ndikimin e tendencave aktuale për parandalim të korrupsionit, në vazhdimësi po ndryshohen normat, po miratohen plane, strategji dhe vegla të reja. Nga ana tjetër, përpjekjet për zbatimin e duhur të tyre janë të pamjaftueshme, gjë që rezulton në mungesën e rezultateve më të mëdha në luftën kundër korrupsionit.

Kështu, me qëllim të harmonizimit me standardet ndërkombëtare dhe të BE-së për luftimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit, në vitin 2021 u pranua iniciativa për themelimin e një Regjistri për pronarët e vërtetë. Megjithatë, për dallim nga vendet tjera, në vendin tonë ky regjistër ende nuk po e përmbush plotësisht funksionin e tij dhe nuk ka efekte të rëndësishme nga themelimi i tij në drejtim të rritjes së transparencës për strukturat pronësore të kompanive dhe përdorimit të këtyre informacioneve në luftën kundër korrupsionit dhe parandalimin e transaksioneve të paligjshme financiare.

Së këtejmi, me rëndësi thelbësore është monitorimi objektiv dhe i paanshëm mbi përdorimin faktik të informacioneve të këtij regjistri nga ana e institucioneve kompetente për luftë kundër korrupsionit, nga organet ligjzbatuese dhe prokuroritë. Gjithashtu, në luftën kundër korrupsionit nevojitet një kryqëzim i të dhënave nga ky regjistër me regjistrat e tjerë dhe të dhënat me të cilat menaxhojnë disa prej këtyre institucioneve.

Mungesa e presionit publik mund të rezultojë me përdorim joadekuat të regjistrat dhe me reduktimin e ekzistencës së atij regjistri në një formalitet që nuk do të krijojë asnjë efekt pozitiv për sa u përket rezultateve të dëshiruara kundër korrupsionit.

Gjithashtu, është jashtëzakonisht e rëndësishme që informacionet për pronarët e vërtetë të përdoren edhe për reduktimin e korrupsionit dhe keqpërdorimeve në prokurimet publike, nëpërmjet të cilave shpenzohen më tepër se 1 miliard euro në nivel vjetor. Me iniciativë të QKQ-së, Planit Nacional i Veprimit për Partneritetin për Qeverisje të Hapur 2021-2023 përfshinte angazhimin për publikimin e pronarëve të vërtetë të kompanive që kanë fituar në tenderët shtetërorë, ndërsa teksti i ri i Planit Nacional të Veprimit për PQH 2024-2026 përmban një angazhim të zgjeruar – publikimin e emrave të pronarëve të vërtetë të kompanive që kanë fituar kontrata për prokurime publike, për koncesione dhe për themelimin të partneritetit publiko-privat.

Duke pasur parasysh se është shumë e pasigurt nëse dhe kur do të realizohet ky angazhim, jashtëzakonisht e rëndësishme është që në ndërkohë të kryqëzohen, kontrollohen dhe analizohen të dhënat e këtyra në mënyrë retroaktive, për periudhën që kur ka ekzistuar regjistri, me qëllim që të zbulohet nëse ka pasur konflikt interesash dhe abuzime me pushtetin nga figurat politike në lidhje me prokurimet publike, si një fushë e cila është më e ekspozuara ndaj korrupsionit. Ndërkohë, kjo analizë është përgatitur për të vlerësuar përvojën e deritanishme me përdorimin e të dhënave nga Regjistri për pronarët e vërtetë në luftën kundër korrupsionit, për t'i zbuluar mangësitë dhe dobësitë si dhe për të identifikuar hapësirën për përmirësim.

Pse dhe si ndodhi publikimi i të dhënave për pronarët e vërtetë?

Duket sikur gjithçka ka filluar nga të ashtuquajturat kompani “shell” (guaskë) (që janë kompani “boshe”, kurse të cilat janë vetëm të regjistruara, pa të punësuar dhe në të shumtën e rasteve shërbejnë për të pompuar para nëpërmjet shërbimeve këshillëdhënëse, përkatësisht për të transferuar para për shërbime fiktive nga njëra “kompani boshe” në tjetër “kompani boshe” me qëllim që të vështirësohet gjurmueshmëria e tyre). Këto kompani më së shpeshti përdoren për t'i fshehur profitet, për të financuar terrorizmin ose për fshehjen e parave të fituara në mënyrë të paligjshme. Në të njëjtën kohë, në shumicën e vendeve, nuk ka qenë e nevojshme të publikohen të dhënat për individin(ët) që realisht ka(në) kontrollin ose përfitojnë nga biznesi (“pronarët e vërtetë”).

Bota filloi më gjerësisht t'i afirmojë këto probleme, veçanërisht pas disa skandaleve të zbuluara me zbardhjen e “Panama dokumenteve” (Panama papers) në vitin 2016, “Paradajsk dokumentet” (Paradise papers) në vitin 2017 dhe “Pandora dokumentet” (Pandora papers) në vitin 2021, me çka u përshpejtua interesi për reformë në transparencën për pronësinë e vërtetë. Kjo ndikoi që shumë vende, në mënyrë vullnetare, e më pas me ligje dhe akte tjera të themelojnë dhe të publikojnë regjistra për pronarët e vërtetë.

Kështu, në vitin 2016, me zbulimin e rastit të ashtuquajtur “Panama Papers” është ekspozuar që më tepër se 140 zyrtarë kanë fshehur pronësinë e tyre në më tepër se 214,000 ‘offshore’ kompani. Edhe rastet e ashtuquajtura “Pandora Papers” që vijuan në vitin 2021 kanë zbuluar ‘offshore’ llogaritë e më tepër se 30 liderëve botërorë, krerëve të shteteve, funksionarëve dhe politikanëve të tjerë. Më herët, Banka Botërore ka dhënë vlerësimin se përafërsisht në 70% të rasteve më të mëdha të korrupsionit në botë, në periudhën ndërmjet viteve 1980 dhe 2010, të involvuara kanë qenë kompani anonime.¹

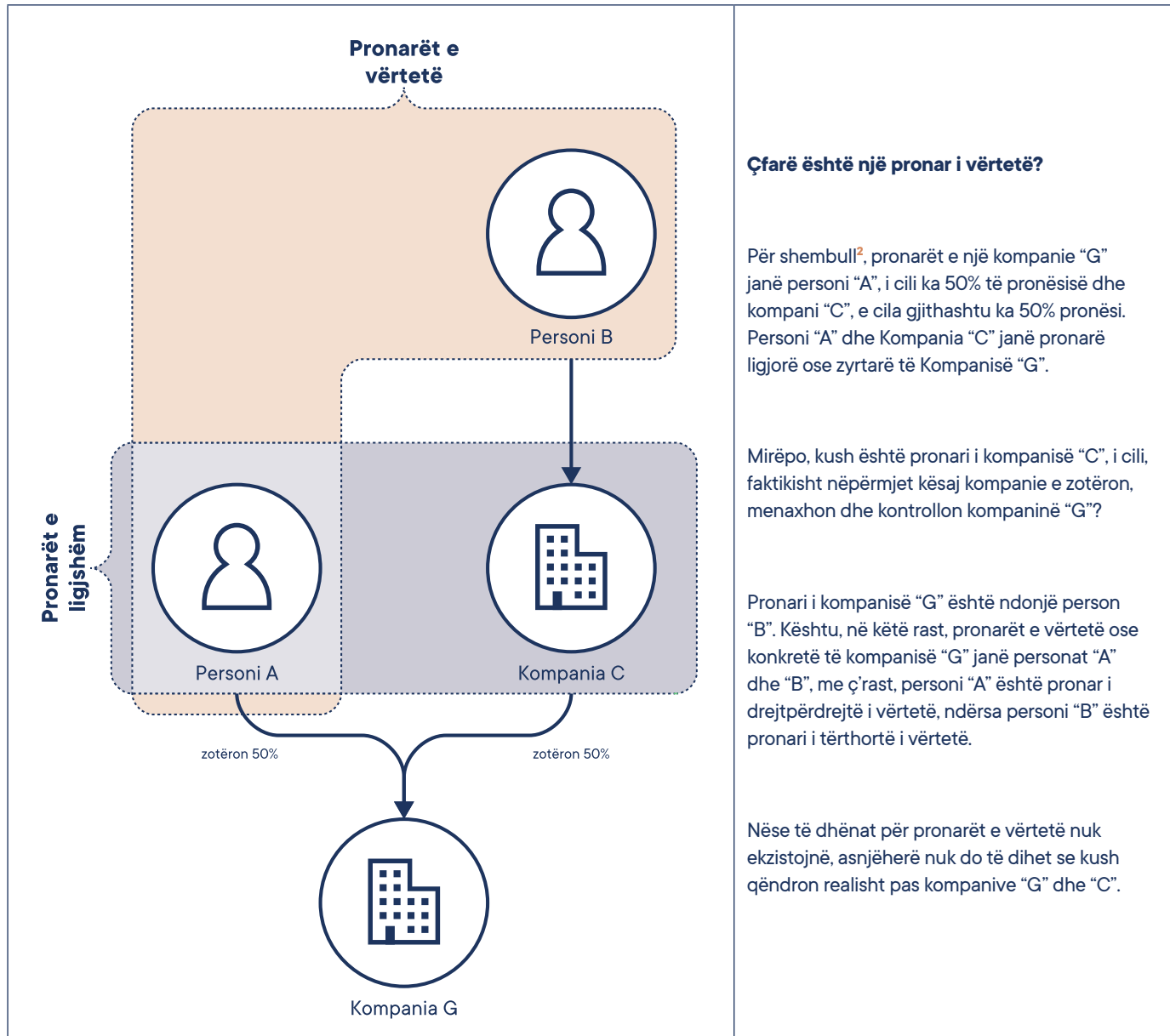
Ishte e qartë që pas velit të fshehtësisë ndodhin keqpërdorime dhe korrupsion. Kjo donë të thotë që individë në poste publike abuzojnë me ato pozicione në favor të kompanive që ata ose bashkëpunëtorët e tyre të ngushtë i zotërojnë dhe kontrollojnë fshehurazi. Së këtejmi, rezultoi nevoja për të ditur se cilët konkretisht janë personat që zotërojnë, kontrollojnë dhe përfitojnë nga kompanitë – në mënyrë që të parandalohen dhe zbulohen abuzimet. Në këtë mënyrë është krijuar shprehja “pronarë të vërtetë”, në krahasim me pronarët zyrtarë apo të ligjshëm që janë të regjistruar në regjistrat e zakonshëm për kompani.

Në kuptimin më të gjerë, shprehja “pronar i vërtetë” nënkupton një person fizik, i cili në esencë e ka në zotërim kompaninë ose kontroll mbi kompaninë apo mbi pronën dhe mjetet e saj, ose person që ka përfitim material nga prona/mjetet e asaj kompanie. Kontrolli në këtë kuptim mund të ushtrohet drejtpërsëdrejti ose tërthorazi, përmes ndërmjetësve dhe formave tjera të marrëveshjeve. Kontrolli mbi kompaninë ushtrohet nëpërmjet zotërimit të pasurisë ose të një pjese të konsiderueshme të të drejtave të votës që mundësojnë ndikim në emërimin e drejtorëve, zotërimin e aksioneve “të arta”, etj.

Për dallim nga pronari i vërtetë, pronari ligjor, ose organi drejtues, është ai që mban një funksion ligjor. Në shumë raste, pronari ligjor dhe pronari i vërtetë është i njëjti person, posaçërisht në firmat dhe bizneset më të vogla, si dhe në shoqatat. Por në rastet kur pronari i vërtetë është i fshehur, pronari ligjor që është i regjistruar në regjistrin për kompanitë, në kadastrën e pasurive të paluajtshme, në llogaritë bankare, nuk është personi i cili është pronari i vërtetë.

¹ Van der Does de Willebois, Emile, Emily M. Halter Robert A. Harrison Ji Won Park JC Sharman, Mjeshtërit e Kukullave, Si të korruptuarit i përdorin strukturat ligjore për të fshehur pasuritë e vjedhura dhe çfarë të bëhet për këtë, Banka Botërore, 2011 (<https://star.worldbank.org/sites/star/files/puppetmastersv1.pdf>)

Limiti minimal i interesit pronësor për pronarët e vërtetë është i ndryshëm në vende dhe rajone të ndryshme të botës. Në Bashkimin Evropian, ky limit është përcaktuar në 25%, ndërsa në vendet e tjera të botës që kanë përcaktuar një limit të tillë, përqindja dallon nga 5% deri në 20%, madje edhe publikim i detyrueshëm i pronarit të vërtetë pa çfarëdo niveli minimal të limitit.

Me kalimin e kohës, transparenca për pronësinë e vërtetë është bërë një nga veglat më të rëndësishme botërore për trajtimin e transaksioneve të paligjshme financiare që ndërlidhen me evazionin fiskal, pastrimin e parave, korrupsionin dhe financimin e terrorizmit.

² Të dhënat për pronësinë e vërtetë në prokurimet, Pronësia e hapur, 2021

Zbatimi i transparencës për pronarët e vërtetë

Zbatimi i një shkalle më të gjerë të publikimit të informacioneve për pronarët e vërtetë është mundësuar dhe inkurajohej veçanërisht përmes të ashtuquajturit ndërkombëtarizim i kësaj çështjeje. Për këtë kontribut të madh ka pasur FATF³, përkatësisht Task Forca për Veprim Financiar, i cili është organi i parë ndërkombëtar që në vitin 2003 i publikoi standardet ndërkombëtare për pronësinë reale, ndërsa më vonë, përkatësisht në 2012 u reviduan.

Më pas, në vitin 2014, Grupi i Punës për Anti-Korrupsion i G-20 miratoi Parimet e nivelit të lartë për transparencën e pronësisë reale.

Në vitin 2017, Bashkimi Evropian e miratoi Direktivën e Pestë Kundër Pastrimit të Parave, e cila i obligoi shtetet-anëtare të grumbullojnë dhe publikojnë informacione për pronarët e vërtetë të kompanive të regjistruara më së voni deri në vitin 2020.

Ndërkohë, u formua edhe Grupi i Liderit për pronarët e vërtetë⁴, i cili synon të mbështesë zbatimin e transparencës për pronësinë reale. Grupi përbëhet nga Armenia, Kenia, Letonia, Meksiko, Nigeria, Norvegjia, Republika Sllovaqe dhe Mbretëria e Bashkuar. Secili vend nënshkruar zotohet për respektimin e disa parimeve për zbulimin e pronësisë reale, përkatësisht:

- Publikimi i të dhënave për pronësinë e vërtetë për kompanitë, të cilat lirshëm mund të shkarkohen, të kërkojnë dhe të përdoren sërish nga publiku, pa kompensim, softuer mbrojtës apo nevojë për t'u regjistruar.
- Zbatimi i praktikave më të mira ambicioze progresive në transparencën për pronësinë e vërtetë, nëpërmjet parametrave teknikë, ligjorë, rregullatorë dhe administrativë.
- Dedikimi i resurseve për të mundësuar përmirësime dhe për të ruajtur cilësinë dhe standardizimin e të dhënave.
- Të kontribuohet në ndërtimin e praktikave më të mira, duke përfshirë njohjen e kërcënimit në rritje të mjeteve financiare të paligjshme dhe të merret parasysh zbatimi i transparencës për pronësinë e vërtetë jashtë kompanive në një grup më të gjerë të llojeve të mjeteve.
- Punë në partneritet me shoqërinë qytetare dhe të mundësohet realizimi i rolit të tyre si vëzhgues dhe përdorues të të dhënave.
- Angazhimi i partnerëve të tjerë, duke përfshirë qeveritë dhe institucionet ndërkombëtare, për të avancuar synimin që transparenca për pronësinë e vërtetë të bëhet normë globale; dhe
- Kontribut në evaluimin dhe vlerësimin e ndikimit të qasjes së përbashkët.

³ Më shumë rreth FATF në linkun në vijim: <https://www.fatf-gafi.org/en/home.html>

⁴ Më shumë rreth grupit në linkun në vijim: <https://www.opengovpartnership.org/beneficial-ownership-leadership-group/>

Si rezultat i të gjitha këtyre përpjekjeve, rreth pesëdhjetë vende të botës kanë themeluar të ashtuquajturit regjistra për pronarët e vërtetë, ndërkaq edhe aq shtete kanë marrë përsipër obligimin për të bërë këtë në të ardhmen e afërt ose tashmë kanë filluar aktivitete të tilla.

Sipas të dhënave të fundit⁵, 97 vende kanë miratuar zgjidhje ligjore për regjistrimin formal të pronësisë së vërtetë të kompanive. Shumica prej tyre janë nga Evropa, përkatësisht 42 shtete, nga Amerika Latine 21 shtet, nga Azia 15 shtete, nga Afrika 12 shtete, nga Oqeania 5 dhe nga Amerika e Veriut 2 shtete.

Një “goditje” e madhe në këtë kuptim është shkaktuar nga vendimi i Gjykatës Evropiane të Drejtësisë në nëntor të vitit 2022, për shfuqizimin e dispozitave të Direktivës së Pestë të BE-së me të cilat është kërkuar qasje publike tek informacionet për pronësinë e vërtetë si një mjet për parandalimin dhe zbulimin e pastrimit të parave. Megjithatë, disa nga shtetet anëtare të BE-së kanë vendosur t'i lënë publike regjistrat e tyre për pronarët e vërtetë në favor të interesit dominues publik, ndërsa disa shtete tjera, që menjëherë i mbyllën regjistrat pas këtij vendimi gjyqësor, kanë filluar ndërkohë të sjellin vendime për “hapje” të sërishme. Ajo që është veçanërisht me rëndësi në këtë vendim gjyqësor është që në mënyrë eksplicite njihet “interesi legjitim” i mediave dhe organizatave të shoqërisë qytetare për të pasur qasje tek këto informacione lidhur me rolin e tyre në luftën kundër pastrimit të parave. Sot, në nivel të BE-së (edhe pse situata gjithnjë po ndryshon), më tepër se gjysma, përkatësisht 14 shtete anëtare⁶ kanë regjistra për pronarët e vërtetë dhe publiku ka qasje te këto regjistra (Franca, Portugalia, Danimarka, Suedia, Estonia, Letonia, Polonia, Republika Çeke, Sllovakia, Hungaria, Rumania, Bullgaria, Kroacia dhe Sllovenia). Në tre shtete, regjistri për pronarët e vërtetë është pezulluar, në Qipro, në Maltë dhe në Holandë. Në një shtet, në Greqi më konkretisht, regjistri është privat dhe për këtë arsye publiku nuk ka qasje, ndërsa në nëntë shtetet tjera anëtare (Gjermania, Irlanda, Spanja, Italia, Austria, Belgjika, Lituania, Luksemburgu dhe Finlanda), subjektet me interes legjitim kanë qasje në regjistrat përkatës.

Regjistrimi i pronarëve të vërtetë bëhet më së shpeshti në regjistrat zyrtarë të vendeve, por ka raste kur themelohen regjistra të posaçëm, ndërsa diku, kjo bëhet edhe në suazat e administratave tatimore.

Në shumicën e vendeve, në të të cilat kanë themeluar grumbullimin e informacioneve për pronarët e vërtetë, limiti është “të paktën” ose “më tepër se” 25%. Direktiva e pestë e lartpërmendur e BE-së, me të cilën gjithashtu përcaktohet ky limit, ka një ndikim të madh në vendet për përcaktimin e kësaj përqindjeje. Megjithatë, ka vende që përcaktojnë përqindje më të vogla, për shembull 20%, 10%, madje edhe vende ku nuk ka një përqindje të tillë. Në të njëjtën kohë, kjo përqindje shpesh varet nga elementi me të cilin përcaktohet pronari i vërtetë, përkatësisht varet nëse ky element është pronësia, e drejta e votës, e drejta për benefite apo e drejta për të përcaktimin e drejtorëve. Ka shumë raste kur ka limite të ndryshme për të drejta të ndryshme.

Shpesh, pronësia e drejtpërdrejtë individuale si tregues nuk është e mjaftueshme për të zbuluar pronësinë e vërtetë. Ekzistojnë kompani dhe forma të tjera komplekse shoqatash në të cilat, qëllimisht ose rastësisht, asnjë person nuk ka pronësi mbi limitin e përcaktuar, prandaj ka rezultuar si e domosdoshme të merren parasysh edhe tregues të tjerë. Kështu, në shumicën e vendeve, pronësia reale konsiderohet të jetë: pronësia faktike, të drejtat e votës, të drejtat për benefite dhe të drejtat për të emëruar ose shkarkuar anëtarë të bordeve të drejtorëve. Megjithatë, nuk ekziston një përqindje e njësuar e interesit pronësor, përkatësisht, i limitit mbi të cilin një person konsiderohet pronar i vërtetë.

⁵ Knobel, Andres dhe Florencia Lorenzo, [Regjistrimi i pronësisë së vërtetë në të gjithë botën 2022](#), Rrjeti i Drejtësisë Tatimore, dhjetor 2022

⁶ Martini, Máira, [Vendimi i Gjykatës së BE-së për regjistrat e pronësisë reale: Një vit më pas, nevoja për një qasje të harmonizuar është e dukshme](#), Transparency International, 22 nëntor 2023

Gjithashtu, në vendet e botës ekziston edhe një praktikë ndryshe në lidhje me transparencën, pra qasjen tek të dhënat për pronarët e vërtetë. Qasja e publikut tek të dhënat filloi të rritet ashtu siç rritej numri i vendeve që themeluan regjistra elektronikë për pronarët e vërtetë, në veçanti pas miratimit të Direktivës së Pestë të BE-së kundër Pastrimit të Parave.

Përveç kësaj, gjatë krizës së COVID-19, disa nga vendet që përdorën mjete financiare nga Fondi Monetar Ndërkombëtar e përbushën detyrimin e tyre për publikimin e emrave të pronarëve të vërtetë të kompanive që kanë fituar kontrata për prokurime publike.

Aktualisht, në botë po bëhen përpjekje të përditshme për t'i përshpejtuar reformat në drejtim të përmirësimit të transparencës për pronësinë e vërtetë të kompanive. Në këto suaza theksohet nevoja për të vendosur synime më ambicioze.

Sot më nuk flitet më për diçka që nënkuptohet – se regjistrat për pronarët e vërtetë duhet të jenë transparentë dhe të dhënat për gjithçka të jenë të aksesshme për të gjithë. Diskutimet tani përqendrohen në rezultatet nga qasja tek të dhënat për pronarët e vërtetë, përkatësisht përdorimi i këtyre të dhënave për të zbuluar korrupsionin dhe për zbatimin konsequent të ligjeve, gjëra nga të cilat në fund përfitojnë të gjithë qytetarët dhe mbarë ekonomia.

Kështu, vetëm kohët e fundit, rëndësia që të dhënat për pronarët e vërtetë të mos mbeten vetëm në letër dhe në disa regjistra, por të bëhen publike dhe të përdoren në mënyrë interoperative për veprime specifike në luftën kundër korrupsionit, nga aspekte të ndryshme, është theksuar në suazat e Samitit për Demokraci, në rezolutat dhe diskutimet e Konferencave të shteteve anëtare të UNCAC, në Direktivën e BE-së për parandalimin e pastrimit të parave, si dhe në Planet e Veprimit për Partneritetin për Qeverisje të Hapur të pothuajse 40 vendeve nga e gjithë bota.

Rezoluta 9/7⁷, e miratuar në dhjetor 2021, në Konferencën e nëntë të Shteteve Anëtare të UNCAC, u bën thirrje Shteteve Anëtare të grumbullojnë informacione të përditësuara për pronarët e vërtetë dhe të sigurojnë qasje efikase për institucionet kompetente tek ato informacione, përfshirë edhe ato për prokurime publike.

Kërkesa e Shteteve Anëtare për përdorim më efikas të informacioneve për pronarët e vërtetë është theksuar edhe nga një rezolutë tjetër 10/6⁸ nga Konferenca e fundit e Shteteve Anëtare të UNCAC në dhjetor 2023.

Mbretëria e Bashkuar ishte ndër vendet e para në botë që publikoi një regjistër për pronarë të vërtetë, në dispozicion për publikun, para çdo vendi tjetër në Evropë. Regjistri është i aksesshëm në internet⁹, çdokush mund ta përdorë atë falas dhe i njëjti përmban mundësinë për të bërë kërkime. Vetëm gjatë vitit të parë kur u bë e mundur një qasje e tillë, në vitin 2018, regjistri është vizituar më shumë se gjashtë miliardë herë. Vlerësohet se përfitimi i përgjithshëm nga korrigjimet e shumta të informacioneve që i kanë bërë kompanitë, ndërkaq të cilat kanë vijuar sipas sugjerimeve nga vizitorët e regjistrit, para se gjithash qytetarë dhe organizata civile, arrin shumën prej një deri në tre miliardë paund britanik në nivel vjetor.

Një tjetër shtet që ka shkuar më larg në përdorimin e të dhënave për pronësinë reale për të luftuar korrupsionin është Sllovakia, një vend anëtar i BE-së. Secila kompani, e cila në çfarëdo mënyre ka të themeluar marrëdhënie, punon ose bashkëpunon me sektorin publik, qoftë përmes prokurimeve publike ose përdor grante, dotacione, subvencione, leje ose licenca për punë, ose punon me sektorin e shëndetësisë publike, në bazën e posaçme të të dhënave, e cila është në dispozicion për publikun, duhet paraprakisht të ketë parashtruar të dhëna për pronarët e vërtetë. Dënimet për kompanitë nëse nuk dorëzojnë të dhëna ndërkaq bëjnë raporte biznesi me shtetin mund të shkojnë deri në tre vjet ndalim për pjesëmarrje në tenderë dhe gjobë deri në 1 milion euro.

⁷ <https://www.unodc.org/corruption/en/cosp/conference/session9-resolutions.html#Res.9-7>

⁸ [2325375E_L10_Rev1.pdf](https://www.unodc.org/corruption/en/cosp/conference/session9-resolutions.html#Res.9-7)

⁹ <https://find-and-update.company-information.service.gov.uk/>

Slovakia ka ndërmarrë edhe masa për të parandaluar shmangien e limitit për paraqitjen e pronarëve të vërtetë duke i shtuar aspektet e “kontrollit të përbashkët” dhe “veprimit të koordinuar” në kriteret. Kjo donë të thotë që, megjithëse dikush nuk konsiderohet si pronar i vërtetë bazuar në limitin e pronësisë individuale, megjithatë mund të “kualifikohet” së bashku me ndonjë person ose persona të tjerë nëse supozohet kontroll i përbashkët ose veprim i koordinuar i tyre, si për shembull, kur personat janë anëtarë të së njëjtës familje ose kur aksionarë të ndryshëm paraqesin histori të ngjashme ose të njëjtë votimi.

Edhe në Gjeorgji, publiku ka qasje te regjistri në internet për pronarët e vërtetë¹⁰, me mundësinë për të bërë kërkime dhe regjistri është i lidhur me baza të tjera të dhënash siç janë për prokurimet publike, donacionet e partive politike dhe deklaratat e interesit të funksionarëve.

¹⁰ https://enreg.reestri.gov.ge/main.php?m=new_index

Themelimi i një regjistri për pronarët e vërtetë në vendin tonë

Në vendin tonë, kuadri ligjor për zbulimin e emrave të pronarëve të vërtetë duke i regjistruar ata në një Regjistër të posaçëm për pronarët e vërtetë është paraparë në “ligjin për parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit”¹¹ nga qershori i vitit 2018 dhe aktin nënligjor përkatës për themelimin e regjistrit nga tetori i vitit 2018, edhe pse shprehja “pronar i vërtetë” për herë të parë u instalua në tekstin e “ligjit për parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit”¹² nga shtatori i vitit 2014, megjithatë, “regjistri për pronarët e vërtetë” është themeluar vetëm në bazë të ligjit të vitit 2018.

Regjistri për pronarët e vërtetë është lëshuar në përdorim më 27 janar 2021 dhe të dhënat nga ai janë bërë të aksesshme nga 27 prilli 2021 e tutje.

Në korrik 2022, është miratuar tekst i ri i “Ligjit për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit”¹³, por përkufizimi për pronar të vërtetë mbetet i njëjtë me atë që është përcaktuar në tekstin e mëparshëm ligjor nga viti 2018. Sipas nenit 2 të ligjit aktual, “pronari i vërtetë” është çdo person fizik që është pronari faktik i klientit ose e kontrollon klientin dhe/ose personin fizik në emër dhe në llogarinë e të cilit bëhet ndonjë transaksion. Kjo shprehje gjithashtu përfshin një apo më tepër persona fizik që ka KONTROLL FAKTIK dhe efektiv mbi NDONJË PERSON JURIDIK OSE PERSON JURIDIK TË HUAJ.

Në të njëjtin nen të ligjit përcaktohet se “regjistri për pronarët e vërtetë” është një sistem informacioni që mundëson në formë elektronike të merren, evidentohen, përpunohen, ruhen dhe shkëmbehen të dhënat dhe/ose dokumentet për pronarët e vërtetë.

Në nenin 20, ligji përcakton që pronari i vërtetë i një personi juridik është “person(at) fizik(ë), i cili faktikisht zotëron ose ka kontroll mbi personin juridik përmes pronësisë së drejtpërdrejtë dhe/ose të tërthortë mbi një përqindje të mjaftueshme të aksioneve, përkatësisht të aksioneve ose të drejtës për votë, si dhe përmes interesave tjera pronësore në atë person juridik, duke përfshirë aksionet e bartësit ose forma të tjera të kontrollit.

Pronësia e drejtpërdrejtë dhe/ose e tërthortë e personit fizik në kuptim të këtij ligji përcaktohet nëpërmjet treguesve, edhe atë:

- treguesi për pronësinë e drejtpërdrejtë, që është pronësia e më tepër se 25% të aksioneve, të drejtat e votës ose të drejtat e tjera në personin juridik ose pronësia e 25% plus një aksion dhe
- tregues për pronësinë e tërthortë, që është pronësia ose kontrolli i ndonjë personi fizik (ose më tepër personave fizikë) mbi një ose më tepër persona juridikë, të cilët individualisht ose së bashku kanë më tepër se 25% të aksioneve ose 25% plus një aksion.

¹¹ [Ligji për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit](#), Gazeta Zyrtare e RMV-së, numër 120, nga 29.6.2018

¹² [Ligji për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit](#), Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë, numër 130, nga 3.9.2014

¹³ [Ligji për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit](#), Gazeta Zyrtare e RMV-së, numër 151, nga 4.7.2022

Nëse në këtë mënyrë nuk është e mundur të vërtetohet një person/a fizik/ë si pronarë të vërtetë apo nëse subjekti nuk është i sigurt që personi (personat) fizik(ë) të identifikuar sipas këtyre dispozitave janë pronarët e vërtetë, atëherë pronar i vërtetë konsiderohet “personi (personat) fizik(ë), i cili ka pozitë të lartë drejtuese në personin juridik, përkatësisht, i cili me ligj dhe aktet e brendshme është i autorizuar për ta menaxhuar dhe është përgjegjës për funksionimin e personit juridik”.

Sipas nenit 29 të ligjit, “me qëllim që të sigurohet transparencë e strukturës pronësore të personave juridikë” themelohet Regjistri për pronarët e vërtetë. Regjistrin, në formë elektronike, e themelon, udhëheq, mirëmban dhe menaxhon Regjistri Qendror i Republikës së Maqedonisë së Veriut.

Për Drejtorinë e Inteligjencës Financiare, gjykatat, autoritetet shtetërore dhe subjektet e tjera të përfshira (që janë përmendur në nenin 5, nenin 130 paragrafi (1) dhe nenin 151 paragrafi (1) të Ligjit) të dhënat nga Regjistri i kanë dispozicion pa restriksione dhe falas.

Për të gjithë personat e tjerë juridikë dhe fizikë, të dhënat nga Regjistri, në formë informacioni mund të fitohen përmes pagesës së tarifës përkatëse, sipas Tarifës së Regjistrit Qendror të RMV-së.

Neni 5 i Ligjit përcakton që subjektet që kanë detyrimin për të ndërmarrë masa dhe veprime për zbulimin dhe parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit të parashikuara me ligjin janë:

- 1) Institucionet financiare dhe njësitë rajonale, filialet dhe njësitë afariste të institucioneve financiare të huaja që në përputhje me ligjin e ushtrojnë veprimtarinë në Republikën e Maqedonisë së Veriut;
- 2) Personat juridikë dhe fizikë, të cilët si veprimtari afariste ose profesionale i ofrojnë këto shërbime:
 - a) ndërmjetësimi në shitjen e paluajtshmërive, duke përfshirë dhe/ose ndërmjetësimin gjatë nënshkrimit të kontratave për qiranë e paluajtshmërive vetëm kur vlera e qirasë mujore është 10.000 euro ose më tepër në kundërvlerë me denarin sipas kursit mesatar të Bankës Popullore të Republikës së Maqedonisë së Veriut;
 - b) shërbime auditimi dhe kontabiliteti;
 - c) dhënie e këshillave tatimore ose të çfarëdo forme të ndihmës, mbështetjes ose këshillim, drejtpërsëdrejti ose përmes ndonjë personi tjetër në fushën tatimore;
 - d) dhënie e shërbimeve si këshilltar investimesh dhe
 - e) dhënie e shërbimeve për organizimin dhe zhvillimin e ankandeve;
- 3) Noterët, avokatët dhe zyrat ligjore që ushtrojnë autorizime publike në përputhje me ligjin;
- 4) Organizatorët e lojërave të fatit të cilët në përputhje me ligjin organizojnë lojëra të fatit në Republikën e Maqedonisë së Veriut;
- 5) Ofruesit e shërbimeve të trusteve ose personave juridikë;
- 6) Depozitari Qendror i Letrave me Vlerë;
- 7) Personat juridikë që ushtrojnë veprimtarinë e marrjes së sendeve të luajtshme dhe pasurive të paluajtshme për hipotekë (dyqane pengjesh);
- 8) Personat që tregtojnë ose veprojnë si ndërmjetës në tregtimin e veprave të artit, duke përfshirë edhe kur veprimtaria kryhet nga galeritë e artit ose shtëpitë e ankandeve, ndërsa kur vlera e transaksionit individual ose e disa transaksioneve të ndërlidhura është 10.000 euro ose më tepër në kundërvlerë me denarin sipas kursit mesatar të Bankës Popullore të Republikës së Maqedonisë së Veriut;

ANALIZË

për përdorimin e të dhënave për pronarët e vërtetë në luftën kundër korrupsionit në Maqedoninë e Veriut

- 9) Personat që bëjnë magazinimin, tregti ose veprojnë si ndërmjetës në tregtimin me veprat e artit, kur veprimtaria zhvillohet në zona të lira dhe ku vlera e transaksionit individual ose të disa transaksioneve të ndërlidhura është 10.000 euro ose më tepër në kundërvlerë me denarin sipas kursit mesatar valutor të Bankës Popullore të Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe
- 10) Dhënësit e shërbimeve në lidhje me mjetet virtuale.

Për sa u përket pronarëve të vërtetë, këto subjekte e kanë për detyrë të bëjnë “analizë mbi klientin” në rastet kur ka dyshime për vërtetësinë apo aspektin e rregullsisë së të dhënave paraprakisht të fituara për identitetin e klientit apo pronarit të vërtetë.

Analiza, në pjesën e pronarëve të vërtetë, përfshin identifikimin e pronarit të vërtetë të klientit dhe ndërmarrjen e masave të duhura për ta konfirmuar identitetin e tij, duke përdorur dokumente, të dhëna dhe informacione nga burime të besueshme dhe të pavarura, me qëllim që subjekti të jetë i sigurt se ai e di kush është pronari i vërtetë.

Nëse, pas verifikimit të pronarit të vërtetë, subjektet kanë dyshime për besueshmërinë e të dhënave të paraqitura ose për besueshmërinë e dokumenteve apo të dokumentacionit tjetër afarist, ata e kanë për detyrë që të kërkojnë deklaratë me shkrim nga përfaqësuesi ligjor me përgjegjësi të tij të plotë morale dhe materiale të vërtetuar nga një noter ose person i autorizuar prej tij para se të themelojnë marrëdhënie afarizmi ose para se kryejnë ndonjë transaksion.

Përdorimi i të dhënave për pronarët e vërtetë në parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit dhe në luftën kundër korrupsionit

Neni 130, paragrafi (1) i Ligjit për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit parasheh që institucionet e mëposhtme mund të paraqesin iniciativë pranë Drejtorisë së Inteligjencës Financiare (DIF), nëse konstatojnë se ka arsye për të dyshuar për pastrim të parave dhe financim të terrorizmit:

- Prokuroria Publike e Republikës së Maqedonisë së Veriut (PPRMV),
- Ministria e Punëve të Brendshme (MPB),
- Drejtoria e Policisë Financiare (DPF),
- Administrata Doganore (AD),
- Agjencia për Zbulim (AZ),
- Ministria e Mbrojtjes (MM),
- Agjencia për Siguri Nacionale (ASN) dhe
- Komisioni Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit (KSHPK).

Nga përgjigjet e fituara në kërkesat për qasje të lirë tek informacionet me karakter publik nga secili prej këtyre tetë institucioneve, rezulton që nga viti 2022 deri në prill të vitit 2024, vetëm katër, përkatësisht gjysma nga këto institucione kanë paraqitur një iniciativë të tillë.

Sipas përgjigjeve, nisma të tilla kanë paraqitur: Prokuroria Publike, Ministria e Punëve të Brendshme, Administrata Doganore dhe Agjencia për Siguri Nacionale.

Dy institucione (Ministria e Mbrojtjes dhe Komisioni Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit) janë përgjigjur se nuk kanë paraqitur iniciativë, një institucion (Drejtoria e Policisë Financiare) nuk disponon me informacione të tilla, ndërsa sa i përket institucionit të katërt (Agjencia për Zbulim), këto të dhëna janë të klasifikuara dhe për këtë arsye nuk janë publike.

Sipas të dhënave të fituara nga institucionet, deri më tani janë dorëzuar gjithsej 138 iniciativa, nga të cilat më së shumti në vitin 2023, gjithsej 75 iniciativa. Ndarazi, Prokuroria Publike ka paraqitur më së shumti iniciativa, 62 gjithsej, pas së cilës pason Agjencia për Siguri Nacionale, me 43 iniciativa.

ANALIZË

për përdorimin e të dhënave për pronarët e vërtetë në luftën kundër korrupsionit në Maqedoninë e Veriut

Iniciativa të paraqitura lidhur me dyshime për pastrim të parave dhe financim të terrorizmit

(sipas të dhënave të fituara nga institucionet)

Institucioni	2022	2023	2024 (deri në prill)	GJITHSEJ
PPRMV	28	31	3	62
ASN	10	28	5	43
MPB	9	8	4	21
AD	3	8	1	12
GJITHSEJ	50	75	13	138

Megjithatë, sipas të dhënave të fituara nga Drejtoria për Inteligjencë Financiare, rezultojnë se secili nga tetë institucionet ka dorëzuar iniciativë të tilla në këtë Drejtori. Mirëpo, numri i iniciativave për të cilat Drejtoria pohon se janë parashtruar tek ajo, përveç në rastin e Prokurorisë Publike, në asnjërin rast tjetër nuk është i njëjtë me numrin të cilin institucionet e kanë deklaruar si numër të iniciativave.

Dallimi më i madh është me Ministrinë e Punëve të Brendshme, prej nga pohojnë se ka dorëzuar 21 iniciativë të këtij lloji, ndërkaj nga Drejtoria deklarojnë se kjo ministri ka dorëzuar 74 iniciativë gjatë periudhës që është analizuar.

Administrata Doganore është i vetmi institucion që pohon se ka paraqitur më tepër iniciativë se sa numri që na është treguar nga Drejtoria. Nga Administrata Doganore pohojnë se kanë paraqitur 12 iniciativë, ndërsa nga Drejtoria thonë se aty janë paraqitur vetëm 4 iniciativë nga kjo doganat.

Nga Drejtoria e Policisë Financiare, prej nga thonë se nuk kanë të dhëna të tilla, në fakt janë paraqitur 7 iniciativë sipas informacioneve nga Drejtoria për Inteligjencë Financiare.

Nga Agjencia për Zbulim, e cila i ka klasifikuar këto të dhëna dhe nuk i bën publike, sipas të dhënave të Drejtorisë janë paraqitur 4 iniciativë.

Krahasimi i numrit të iniciativave të paraqitura për shkak të dyshimeve për pastrim të parave dhe financim të terrorizmit,

sipas të dhënave të fituara nga institucionet dhe të dhënave nga Drejtoria e Inteligjencës Financiare

Institucioni	2022		2023		2024 (deri në prill)		GJITHSEJ	
	Sipas in- stitucioneve	Sipas Dre- jtorisë	Sipas in- stitucioneve	Sipas Dre- jtorisë	Sipas in- stitucioneve	Sipas Drejtor- isë	Sipas in- stitucioneve	Sipas Dre- jtorisë
PPRMV	28	28	31	31	3	3	62	62
ASN	10	7	28	24	5	7	43	38
MPB	9	34	8	35	4	5	21	74
AD	3	3	8	1	1	0	12	4
DPF	Nuk ka evidencë	5	Nuk ka evidencë	2	Nuk ka evidencë	0	/	7
BPRMV	0	1	0	0	0	0	0	1
KSHPK	0	2	0	1	0	0	0	3
AZ	Të dhëna të klasifikuara	1	Të dhëna të klasifikuara	3	Të dhëna të klasifikuara	0	/	4
MM	0	0	0	0	0	1	0	1
GJITHSEJ	50	81	75	97	13	16	138	194

Në rastet kur Drejtoria, me iniciativë të saj ose në bazë të iniciativave që i janë paraqitur, vlerëson se ekzistojnë baza të dyshimit për veprën penale pastrim i parave dhe/ose financim i terrorizmit, ajo përgatit dhe paraqet raport në Prokurorinë Themelore Publike për Ndjekje të Krimin të Organizuar dhe Korrupsionit, në përputhje me nenin 131 të Ligjit për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit.

Kështu, në bazë të 194 iniciativave të parashtruara nga organet kompetente, Drejtoria në vijim ka përgatitur dhe ka dorëzuar 21 raport në Prokurorinë Themelore Publike për Ndjekje të Krimin të Organizuar dhe Korrupsionit (PTHP për NKOK), përkatësisht:

- Në vitin 2022 ka dorëzuar 13 raporte dhe një plotësim raporti;
- Në vitin 2023 ka dorëzuar 7 raporte dhe një plotësim raporti dhe
- Në vitin 2024, deri në muajin prill ka dorëzuar 1 raport.

Përveç kësaj, me iniciativë vetanake, Drejtoria ka dorëzuar 50 raporte në PTHP për NKOK, për të ashtuquajturat transaksione të dyshimta, përkatësisht:

- Në vitin 2022 ka dorëzuar 31 raport dhe 13 plotësime;
- Në vitin 2023 ka dorëzuar 14 raporte dhe 6 plotësime raporti dhe
- Në vitin 2024, deri në muajin prill, ka dorëzuar 5 raporte dhe një plotësim raporti.

Përgjithësisht, rezulton se në periudhën e analizuar, 2022, 2023 dhe deri në prill të vitit 2024, Drejtoria ka dorëzuar në Prokurori gjithsej 71 raport, nga të cilat 70% janë me iniciativë vetanake dhe pjesa tjetër prej 30% me iniciativë paraprakisht të paraqitur nga ndonjë prej nëntë institucioneve të përmendura më sipër.

Drejtoria e Inteligjencës Financiare nuk ka informacione lidhur me pyetjen në sa nga raportet për dyshim për pastrim të parave dhe financim të terrorizmit kanë përfshirë të dhëna për pronarët e vërtetë. Aty është cekur se për çdo person juridik dhe person fizik nga rastet e analizës, në Regjistrin Qendror kërkohen pronarët dhe verifikohet nëse ata figurojnë në strukturat pronësore dhe drejtuese të personave juridikë.

Me kërkesë nga shtetet tjera dhe në suazat e shkëmbimit të të dhënave dhe informacioneve, Drejtoria ka siguruar të dhëna për pronarët e vërtetë lidhur me 13 kërkesa të paraqitura nga shtete tjera, përkatësisht: 2 në vitin 2022 dhe 11 në vitin 2023.

Drejtoria, nga ana tjetër, deri te shtetet tjera ka dërguar 28 kërkesa për t'i siguruar informacione për pronarët e vërtetë, edhe atë:

- Në vitin 2022 ka dërguar 15 kërkesa;
- Në vitin 2023 ka dërguar 9 kërkesa dhe
- Në vitin 2024 deri në muajin prill ka dërguar 4 kërkesa.

Gjatë tre viteve të analizuara, në nëntë raste Drejtoria ka fituar edhe informacione spontane për pronarin e vërtetë, pa i kërkuar ato informacione, edhe atë:

- Në vitin 2022, për 3 raste;
- Në vitin 2023, për 4 raste dhe
- Në vitin 2024, deri në muajin prill, për 2 raste.

Nga ana tjetër, Drejtoria gjithashtu u ka dërguar njësive të inteligjencës financiare të shteteve tjera informacione spontane për pronarët e vërtetë, edhe atë:

- Në vitin 2022 ka dërguar 6 informacione për pronarët e vërtetë;
- Në vitin 2023 ka dërguar 2 informacione dhe
- Në 2024, deri në muajin prill ka dërguar 4 informacione.

Në përputhje me nenin 75, paragrafi (3) të Ligjit, Drejtoria e Inteligjencës Financiare duhet të bashkëpunojë me këto institucione shtetërore:

- Ministrinë e Punëve të Brendshme,
- Ministrinë e Mbrojtjes,
- Ministrinë e Drejtësisë,
- Ministrinë e Punëve të Jashtme,
- Prokurorinë Publike të Republikës së Maqedonisë së Veriut,
- Agjencinë për Zbulim,
- Agjencinë për Sigurisë Nacionale,
- Drejtorinë për Policinë Financiare,
- Administratën Doganore,
- Drejtorinë e të Ardhurave Publike,
- Inspektoratin Shtetëror Devizor,
- Komisionin për Letra me Vlerë të Republikës së Maqedonisë së Veriut,
- Bankën Popullore të Republikës së Maqedonisë së Veriut,
- Agjencinë për Supervizion të Sigurimit Pensional me Financim Kapital,

- Agjencinë për Supervizion të Sigurimeve,
- Komisionin Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit,
- Entin Shtetëror për Auditim,
- Regjistrin Qendror i Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe
- autoritetet dhe institucionet tjera shtetërore, si dhe me organizatat, institucionet dhe organizmat tjerë ndërkombëtarë për luftë kundër pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit.

Nga 17 institucionet e listuara me të cilat Drejtoria duhet të bashkëpunojë (neni 75), ndërkaq prej tyre, për tetë është cekur drejtpërsëdrejti në ligj se duhet të luftojnë kundër pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit (neni 130), **vetëm dy kanë shifra konkrete për rastet** për të cilat kanë përdorur të dhëna nga Regjistri për pronarët e vërtetë. Këto janë Agjencia për Sigurisë Nacionale dhe Agjencia për Supervizion të Sigurimeve.

Agjencia për Siguri Nacionale, deri më tani të dhënat i ka siguruar nga Regjistri për pronarët e vërtetë për **dy raste** që përfshijnë dy persona juridikë.

Agjencia për Supervizion të Sigurimit, deri më tani të dhënat i ka siguruar nga Regjistri për pronarët e vërtetë në **40 raste** (25 raste në vitin 2022 dhe 15 raste në vitin 2023), në të cilat të përfshirë kanë qenë 60 persona (40 persona në vitin 2022 dhe 20 persona në vitin 2023).

Inspektorati Shtetëror Devizor është përgjigjur se i përdor të dhënat nga Regjistri për pronarët e vërtetë **“në të gjitha rastet e mbikëqyrjeve të rregullta të inspektimit”** dhe **“për të gjithë personat juridikë”**, pa e cekur se për çfarë numri të rasteve dhe të personave bëhet fjalë.

Komisioni i Letrave me Vlerë u përgjigj se të dhëna të tilla përdor vetëm për **një numër të vogël personash**, por se nuk mban evidencë të përpiktë.

Shtatë institucione kanë përgjigjen se **nuk kanë pasur nevojë**, përkatësisht që deri më tani **nuk kanë përdorur të dhëna** nga Regjistri për pronarët e vërtetë (Ministria e Mbrojtjes, Drejtoria e të Ardhurave Publike, Enti Shtetit për Auditim, Ministria e Drejtësisë, Ministria e Punëve të Jashtme, Banka Popullore dhe Agjencia për Supervizion të Sigurimit Pensional me Financim Kapital).

Katër institucione **nuk mbajnë evidencë të tillë** dhe **nuk kanë informacione** për të dhënat e përdorura nga Regjistri për pronarët e vërtetë (Komisioni Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit, Prokuroria Publike, Ministria e Punëve të Brendshme dhe Drejtoria e Policisë Financiare).

Dy institucionet tjera nuk u përgjigjën ndaj kërkesës për informacione, njëri institucion për shkakun se ato informacione janë klasifikuara (Agjencia për Zbulim), ndërsa tjetri nuk dërgoi asnjë informacion (Administrata Doganore).

Në lidhje me pyetjet për numrin e rasteve për korrupsion dhe konflikt interesash për të cilat janë siguruar të dhëna nga Regjistri për pronarët e vërtetë dhe për pyetjen për sa persona kanë të bëjnë këto të dhëna, nga Komisioni Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit thonë se... “KSHPK-ja **nuk disponon me informacionet e kërkuara**, përkatësisht **nuk mban evidencë** për kërkime në regjistrin për pronarët e vërtetë.” Komisioni siguron të dhëna nga Regjistri për pronarët e vërtetë përmes qasjes së drejtpërdrejtë dhe deri më tani nuk ka paraqitur asnjë iniciativë pranë DIF.

ANALIZË

për përdorimin e të dhënave për pronarët e vërtetë në luftën kundër korrupsionit në Maqedoninë e Veriut

Përdorimi i të dhënave nga Regjistri për Pronarët e vërtetë për luftë kundër korrupsionit

Institucioni	Në sa raste kanë dhënë të dhëna nga Regjistri?	Për çfarë numri të personave vlejné të dhënat që janë fituar nga Regjistri?	Në çfarë mënyrë i merr të dhënat nga Regjistri?	Në sa raste kanë pasur dyshime për besueshmërinë e të dhënave?
KSHPK	Nuk mbahet evidencë	Nuk mbahet evidencë	Qasje e drejtpërdrejtë	/
PPRMV	Nuk ka asnjë informacion	Nuk ka asnjë informacion	Përmes RQM	Nuk ka asnjë informacion
MPB	Nuk mbahet evidencë	Nuk mbahet evidencë	Qasje e drejtpërdrejtë	Nuk mbahet evidencë
DPF	Nuk ka informacione në dispozicion	Nuk ka informacione në dispozicion	Qasje e drejtpërdrejtë / përmes RQM	Nuk ka informacione në dispozicion
AD	Nuk janë përgjigjur	Nuk janë përgjigjur	Nuk janë përgjigjur	Nuk janë përgjigjur
AZ	Informacione të klasifikuara	Informacione të klasifikuara	Informacione të klasifikuara	Informacione të klasifikuara
MM	Nuk është vepruar	Nuk është vepruar	Qasje e drejtpërdrejtë	Nuk është vepruar
ASN	2 raste	2 persona juridikë	Me ndërmjetësim	Nuk kanë pasur dyshim
DAP	Nuk kanë kërkuar	Nuk kanë kërkuar	Nuk kanë siguruar	Nuk kanë kërkuar
ESHA	Nuk kanë shfrytëzuar shërbime	Nuk kanë shfrytëzuar shërbime	Nuk kanë shfrytëzuar shërbime	Nuk kanë shfrytëzuar shërbime
MD	Nuk kanë shfrytëzuar shërbime	Nuk kanë shfrytëzuar shërbime	Nuk kanë shfrytëzuar shërbime	Nuk kanë shfrytëzuar shërbime
KMK	Nuk kanë kërkuar të dhëna	Nuk kanë kërkuar të dhëna	Nuk kanë kërkuar të dhëna	Nuk kanë kërkuar të dhëna
MPJ	Nuk janë përdorur të dhëna	Nuk janë përdorur të dhëna	Nuk janë përdorur të dhëna	Nuk janë përdorur të dhëna
ISHD	Në të gjitha rastet e mbikëqyrjes së rregullt inspektuese	Për të gjithë personat juridikë nga mbikëqyrja e rregullt inspektuese	Me ndërmjetësim	Në asnjë rast
KLV	Numër i vogël/Nuk mban evidencë	Nuk mbahet evidencë	Qasje e drejtpërdrejtë	Ata nuk dyshonin deri më tani
BPRMV	Nuk përdor të dhëna	Nuk përdor të dhëna	Nuk përdor të dhëna	Nuk përdor të dhëna
ASSPFK	Nuk ka pasur nevojë	Nuk ka pasur nevojë	Nuk ka pasur nevojë	Nuk ka pasur nevojë
ASS	2022: 25, 2023: 15, 2024: asnjë	2022: 40, 2023: 20, 2024: asnjë	Qasje e drejtpërdrejtë	Nuk ka pasur ndonjë rast të tillë

Prokuroria Publike e RMV-së (PPRMV) është përgjigjur edhe në kërkesën edhe ankesën që është parashtruar dhe është marrë në konsideratë nga Agjencia për Qasje të Lirë, se... “Prokuroria Publike e Republikës së Maqedonisë së Veriut nuk i përpunon këto të dhëna përkatësisht, informacionet e kërkuara **nuk janë informacione që tashmë ekzistojnë dhe me të cilat disponon** Prokuroria Publike e Republikës së Maqedonisë së Veriut.” Kjo përgjigje ishte në lidhje me pyetjet për numrin e rasteve për të cilat janë siguruar të dhëna nga Regjistri për pronarët e vërtetë, për sa individë kanë vlejtur të dhënat që janë siguruar, në sa raste, pas vërtetimit të pronarit të vërtetë, kanë pasur dyshim për besueshmërinë e të dhënave, madje edhe për pyetjen nëse prokuroria ka qasje të drejtpërdrejtë në Regjistrin e pronarëve të vërtetë apo informacionet i siguron tërthorazi nëpërmjet parashtrimit të kërkesës në Regjistrin Qendror. Prokuroria disponon vetëm me të dhëna për iniciativat e paraqitura në DIF, edhe atë: 28 iniciativa në vitin 2022, 31 iniciativë në vitin 2023 dhe 3 iniciativa deri më 1 prill 2024.

Ministria e Punëve të Brendshme (MPB) fillimisht është përgjigjur se informacioni i kërkuar “nuk është në fushëveprimin e Ministrisë së Punëve të Brendshme” dhe ka dërguar përgjigje vetëm për numrin e iniciativave të dorëzuara në DPF, edhe atë: 9 iniciativa të paraqitura në vitin 2022, 8 në vitin 2023 dhe 4 deri në muajin prill të vitit 2024. Në shkresën e dërguar për plotësimin e përgjigjes me pyetjet tjera, përkatësisht për numrin e rasteve për të cilat janë siguruar të dhënat nga Regjistri për pronarët e vërtetë, në lidhje me sa persona kanë qenë të dhënat e siguruar, në sa raste kanë pasur dyshime për besueshmërinë e të dhënave pas verifikimit të pronarit të vërtetë, Ministria e Punëve të Brendshme është përgjigjur se ... “MPB nuk mban evidencë”, për këtë arsye nuk mund të ofrojnë evidencë të përpiktë për të dhënat e kërkuara. Nga MPB-ja thonë se punonjësit e policisë kanë qasje të drejtpërdrejtë në bazat e të dhënave të Regjistrin Qendror.

Edhe Drejtoria e Policisë Financiare (DPF) në përgjigjen e saj për të gjitha pyetjet, përveç pyetjes se çfarë qasje ka në Regjistrin për pronarët e vërtetë, është përgjigjur se “**nuk ka detyrim ligjor për të mbajtur evidencë**” për të dhënat e kërkuara dhe se bëhet fjalë “për informacione me të cilat **nuk disponon** Drejtoria e Policisë Financiare, si institucion bartës”. Përndryshe, DPF thotë se “të dhënat për pronarët e vërtetë sigurohen me **qasje të drejtpërdrejtë** nga Regjistri për pronarët e vërtetë, si dhe **përmes** Regjistrit Qendror.”

As nga ana e Administratës Doganore (AD) nuk u përgjigjën ndaj kërkesës për informacione me karakter publik për të gjitha pyetjet, përveç se për numrin e iniciativave të paraqitura në DIF, përkatësisht: 3 iniciativa të paraqitura në vitin 2023, 8 iniciativa në vitin 2023 dhe 1 iniciativë deri në prill të vitit 2024. Në pyetjet lidhur me numrin e rasteve për të cilat janë siguruar të dhëna nga Regjistri për pronarët e vërtetë, në lidhje me sa persona kanë qenë të dhënat e siguruar, në sa raste kanë pasur dyshime për besueshmërinë e të dhënave pas verifikimit të pronarit të vërtetë, si dhe nëse prokuroria ka qasje të drejtpërdrejtë në Regjistrin për pronarët e vërtetë apo informacionet i siguron tërthorazi nëpërmjet kërkesave në Regjistrin Qendror, nga Administrata Doganore kanë dhënë përgjigjen e paraqitur më poshtë, çfarëdo që të nënkuptohet me këtë: “Lidhur me sigurimin e të dhënave nga Regjistri për pronarët e vërtetë, duke qenë se me opsionet ekzistuese të kërkimit të regjistrimeve në sistemin e Regjistrit Qendror, duhet të bëhen 180 ‘copy paste’ ndërveprime, së shpejti do të lëshohet një version i ri, i cili është në prodhim, me plotësim të kërkimeve.”

Agjencia për Zbulim (AZ) nuk dha përgjigje për informacionet e kërkuara me arsyetimin se bëhet fjalë për “informacione/ të dhëna të klasifikuara që kanë të bëjnë me aktivitete të sigurisë-zbulimit”. Nga kjo Agjenci është dorëzuar e njëjta përgjigje edhe pas ankesës së paraqitur, me plotësimin se ka kryer edhe një test dëmi dhe për secilin nga informacionet e kërkuara kanë vlerësuar që “**paraqesin të dhëna të klasifikuara**, zbulimi i të cilave mund të shkaktojë dëme në punën e institucionit”. Kjo vlen edhe për kërkesën për përgjigje për pyetjen nëse ata kanë qasje të drejtpërdrejtë në Regjistrin për pronarët e vërtetë apo të dhënat i sigurojnë në mënyrë të tërthortë.

Ministria e Mbrojtjes (MM), në përgjigjen e saj ka thënë se në periudhën e kërkuar (vitet 2022, 2023 dhe 2024) nuk ka paraqitur nismë në DIF për sa i përket nenit 130 të Ligjit për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit, si dhe që ka qasje të drejtpërdrejtë në Regjistrin për pronarët e vërtetë. Në lidhje me informacione të tjera për pyetjet lidhur me numrin e rasteve për të cilat janë siguruar të dhëna nga Regjistri për pronarët e vërtetë, në lidhje me sa persona kanë qenë të dhënat e siguruar, në sa raste kanë pasur dyshime për besueshmërinë e të dhënave pas verifikimit të pronarit të vërtetë, nga Ministria e Mbrojtjes informojnë se “**nuk është vepruar në aspekt të këtyre pyetjeve**”.

Agjencia për Siguri Nacionale (ASN) është një nga dy institucionet që u përgjigjën **plotësisht me të dhëna** në të gjitha pyetjet me kërkesën për qasje të lirë. ASN-ja deri më tani ka siguruar të dhëna për dy persona juridikë nga Regjistri për pronarët e vërtetë, të cilat i ka siguruar në mënyrë të tërthortë, përmes Regjistrit Qendror. Sa i përket iniciativave të paraqitura në DIF, Agjencia ka paraqitur 10 iniciativa në vitin 2022, 28 në vitin 2023 dhe 5 iniciativa deri në prill të vitit 2024. Deri më tani, agjencia nuk ka dyshuar në besueshmërinë e të dhënave për pronarët e vërtetë nga Regjistri për pronarët e vërtetë.

Institucioni i dytë që u përgjigj me dërgimin e të dhënave specifike për pyetjet e parashtuara është Agjencia për Supervizion të Sigurimeve (ASO). Kjo agjenci ka siguruar të dhëna nga Regjistri për pronarët e vërtetë për 25 raste në vitin 2022, për 15 raste në vitin 2023 dhe deri në prill të vitit 2024 nuk ka asnjë rast të tillë. Në lidhje me personat për të cilët është dhënë informacion për pronarin e vërtetë, në vitin 2022 janë kontrolluar 40 persona, ndërsa në vitin 2023 janë kontrolluar 20 persona. Agjencia ka qasje të drejtpërdrejtë në Regjistrin për pronarët e vërtetë dhe deri më tani nuk ka pasur asnjë rast konkret të dyshimit në besueshmërinë e të dhënave të fituara nga Regjistri për pronarët e vërtetë.

Përgjigja e Drejtorisë për të Ardhurat Publike (DAP) lidhur me të gjitha informacionet e kërkuara është se “deri më tani, në Regjistrin Qendror të RMV-së **nuk kanë paraqitur asnjë kërkesë për sigurimin e të dhënave nga Regjistri për pronarët e vërtetë**”.

Enti Shtetëror i Auditimit (ESHA), për të gjitha pyetjet lidhur me të cilat janë kërkuar informacione, është përgjigjur se “Enti Shtetëror i Auditimit **nuk ka shfrytëzuar shërbime nga ky Regjistër** (përkatësisht, nga Regjistri për pronarët e vërtetë)”.

E njëjta përgjigje është dhënë edhe nga Ministria e Drejtësisë (MD), prej nga thonë se “...në vitet 2022, 2023 dhe deri në prill të vitit 2024, nuk janë përdorur shërbime nga **Regjistri për pronarët e vërtetë** as në mënyrë të drejtpërdrejtë, as nëpërmjet Regjistrat Qendror dhe nuk mund t’u japim informacion lidhur me pyetjet e paraqitura në kërkesën”.

Dhe nga Komisioni për Mbrojtjen e Konkurrencës (KMK) janë përgjigjur në të njëjtën mënyrë se ... “Komisioni i Mbrojtjes së Konkurrencës deri më tani **nuk ka kërkuar të dhëna** nga Regjistri për pronarët e vërtetë”.

Përgjigje e njëjtë na është dërguar edhe nga Ministria e Punëve të Jashtme (MPJ), pra se ministria... “nuk ka përdorur të dhëna nga Regjistri për pronarët e vërtetë”.

Inspektorati Shtetëror Devizor (ISHD) ka dërguar përgjigjen që sigurojnë të dhëna nga Regjistri për pronarët e vërtetë **për të gjithë personat juridikë dhe në të gjitha rastet** e mbikëqyrjes së rregullt inspektuese, megjithatë nuk e ka cekur se për sa prej tyre bëhet fjalë, ndonëse është paraqitur edhe ankesë për këtë përgjigje jo të plotë. Më tej, inspektorati thotë se të dhënat i siguron në mënyrë të tërthortë, përmes Regjistrat Qendror dhe se në asnjë rast nuk kanë dyshuar në besueshmërinë e të dhënave nga Regjistri për pronarët e vërtetë.

Komisioni i Letrave me Vlerë (KLV) thotë se... “për shqyrtimin e lëndëve të tij, nuk ka shumë nevojë për t’i kontrolluar të dhënat në Regjistrin për pronarët e vërtetë, ashtu që ju informojmë se **numri i rasteve për të cilat kemi kërkuar të dhëna të tilla është i vogël**”. Nga ky Komision sqarohet që në raste të caktuara dhe më komplekse, për personat juridikë ata i sigurojnë të dhënat për pronarët e vërtetë. Komisioni **nuk mban evidencë të posaçme për numrin e të dhënave të siguruar** nga Regjistri për pronarët e vërtetë, ndërsa përdor qasje të drejtpërdrejtë në këtë regjistër. Deri më tani, nuk kanë dyshuar në besueshmërinë e të dhënave për pronarët e vërtetë.

Banka Popullore e Republikës së Maqedonisë së Veriut (NBRSM) në përgjigjen e saj thekson se “**nuk i përdor dhe nuk aplikon qasje** në mënyrë të drejtpërdrejtë në Regjistrin për pronarët e vërtetë si dhe të gjitha informacionet që i merr në kuadër të ushtrimit të funksionit të saj mbikëqyrës, sipas ligjit ato nuk janë informacione me karakter publik”. Banka Popullore sqaron se bankat janë të obliguara t’i identifikojnë pronarët e vërtetë gjatë zbatimit të masave për parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit dhe nuk guxojnë të mbështeten vetëm tek të dhënat nga Regjistri për pronarët e vërtetë.

Për të gjitha pyetjet e parashtruara, Agjencia për Supervizion të Sigurimit Pensional me Financim Kapital (ASSPFK) thotë se deri më tani “**nuk ka pasur nevojë të sigurohen të dhëna** nga Regjistri për pronarët e vërtetë”.

Kërkesës së parashtruar për dërgimin e informacioneve për mënyrën se si institucioneve të përfshira u ka siguruar qasjen në Regjistrin për pronarët e vërtetë (nga neni 33, paragrafi (2) dhe (3) i Ligjit për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit), nga Regjistri Qendror janë përgjigjur se “ka zhvilluar sisteme dhe ka siguruar kushte teknike për qasje të drejtpërdrejtë në këtë regjistër për të gjitha autoritetet dhe subjektet kompetente nga neni 5 i ligjit në fjalë”. Qasjen e kërkuar të drejtpërdrejtë në Regjistrin për pronarët e vërtetë, Regjistri Qendror ua ka siguruar 366 autoriteteve dhe subjekteve kompetente.

Si përfundim, për shkallën e ulët apo thuajse inekzistente të përdorimit të të dhënave për pronarët e vërtetë nga institucionet flet edhe fakti që nga kërkesat për qasje të lirë tek informacionet me karakter publik, që janë parashtruar në 22 institucione, në shumicën e rasteve është kërkuar sqarim i kërkesës dhe në shtatë raste janë paraqitur ankesa në Agjencinë për Mbrojtjen e së Drejtës për Qasje të Lirë.

(Mos)zbatimi i masave të rekomanduara nga FMN-ja dhe të parashikuara në planin e veprimit për Partneritetin për Qeverisje të Hapur

Shumë vende të botës, menjëherë pas shpërthimit të pandemisë me koronavirusin, që nga fillimi i vitit 2020 iu drejtuan për ndihmë Fondit Monetar Ndërkombëtar (FMN), i cili menjëherë vuri në dispozicion fonde nga “instrumentet për financim emergjent” për t’i ndihmuar financiarisht vendet, ekonomitë e të cilave ishin më së shumti të ndikuara nga kriza. Megjithatë, për shkak të urgjencës për vënien e këtyre fondeve në dispozicion të vendeve, ndërsa në të njëjtën kohë, për shkak të rreziqeve të mëdha që ekzistojnë për shpenzime të paarsyeshme dhe keqpërdorime që ndodhin në situata të tilla krize, FMN-ja vendosi kushte të kufizuara për ndarjen e fondeve. Nga qeveritë ka kërkuar që para pagesës, ato të zotohen se do të ndërmarrin politika dhe masa mbrojtëse në drejtim të transparencës dhe llogaridhënies për shpenzimet në lidhje me pandeminë, edhe atë:

- publikimin e informacioneve për kontratat për prokurime publike lidhur me pandeminë;
- publikimin e emrave të pronarëve të vërtetë të kompanive, të cilave u janë dhënë këto kontrata;
- raportimi publik për shpenzimet në lidhje me pandeminë dhe/ose
- zbatimin dhe publikimin e auditimeve mbi shpenzimet e tilla.

Secili vend është zotuar për masa të ndryshme, të cilat e kanë pasur për detyrë t’i cekin në letrën e qëllimit që ia kanë dërguar FMN-së me kërkesën për përkrahje financiare. Edhe pse Maqedonia e Veriut në letrën e saj të qëllimit¹⁴ nuk u zotua konkretisht për këto masa, megjithatë duket se në praktikë ka përmbushur tre nga katër kërkesat e FMN-së.

Në Sistemin Elektronik për Prokurime Publike, është përfshirë në mënyrë të dukshme një shenjë për prokurimet lidhur me krizën, kontratat e të cilave ishin në dispozicion të publikut. Është krijuar një ueb-faqe e posaçme me informacione për shpenzimet në lidhje me krizën, kurse Enti Shtetëror i Auditimit ka zbatuar dhe publikuar auditime për këto shpenzime.

Kërkesa e vetme që vendi nuk e ka përmbushur është publikimi i emrave të pronarëve të vërtetë të firmave, të cilave u është ndarë kontratë për prokurime publike, të paktën për prokurimet që kanë të bëjnë me përballimin e krizës COVID-19.

Në këtë drejtim, në Planin Nacional të Veprimit për Partneritetin për Qeverisje të Hapur 2021-2023¹⁵ është pranuar angazhimi i përcaktuar nga sektori civil, që në Sistemin Elektronik të Prokurimit Publik të publikohen emrat e kompanive-ofertuese dhe të kompanive që kanë fituar kontratë për prokurime publike. As ky angazhim nuk u përmbush, por në Planin

¹⁴ Linku për letrën e qëllimit: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2020/04/16/Republic-of-North-Macedonia-Request-for-Purchase-Under-the-Rapid-Financing-Instrument-Press-49340>

¹⁵ Linku me zotimin: https://ovp.gov.mk/nap_proposals/%D1%98%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE-%D0%BE%D0%B1%D1%98%D0%B0%D0%B2%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D0%B2%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D1%81%D0%BE%D0%BE%D1%81/

ANALIZË

për përdorimin e të dhënave për pronarët e vërtetë në luftën kundër korrupsionit në Maqedoninë e Veriut

e ri Nacional të Veprimit për Partneritetin për Qeverisje të Hapur 2024-2026, ka një angazhim të ri¹⁶ në këtë drejtim dhe i cili është i zgjeruar me një detyrim të tillë për marrëveshjet për koncesione dhe për themelimin e partneriteteve publiko-private.

Komisioni Evropian në raportin e tij¹⁷ për Maqedoninë e Veriut për vitin 2023 vlerëson se “Maqedonia e Veriut është vlerësuar si vend i harmonizuar apo i harmonizuar në shkallë të madhe me 28 nga 40 rekomandimet e FATF-së. Ndër mangësitë e identifikuara janë një numër i pakonsiderueshëm vendimesh gjyqësore në lidhje me pastrimin e parave, shqetësimet për proporcionalitetin, efektin e mospërsëritjes dhe efektivitetin e sanksioneve monetare, cilësinë e të dhënave në regjistrin për pronarët e vërtetë, mungesën e sanksioneve për mospërputhshmëri në lidhje me informacionin për pronësinë bazë apo të vërtetë, mangësitë teknike për konfiskim, mungesa për një qasje sistematike për kryerjen e hetimit financiar dhe një numër i vogël raportesh për transaksione të dyshimta në krahasim me shkallën e rrezikut, kontekstin dhe madhësinë e vendit.”

Edhe OSBE¹⁸ në profilin e fundit për vendin, vlerëson se “regjistrin për pronarët e vërtetë i Maqedonisë së Veriut, i krijuar në vitin 2021, i mungon zbatimi dhe verifikimi dhe me këtë rrezikon rritjen e pastrimit të parave dhe aktiviteteve informale ekonomike”.

¹⁶ Linku për zotimin: https://ovp.gov.mk/nap_proposals/1-2-%D1%98%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE-%D0%BE%D0%B1%D1%98%D0%B0%D0%B2%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%9A%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%B2%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8/

¹⁷ https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_693%20North%20Macedonia%20report.pdf

¹⁸ https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/events/2024/10/grc_north-macedonia/MKD-Key-findings-ppt.pdf

Rekomandimet

Duke marrë parasysh të gjitha aspektet e përpunuara në analizë, ndërkaq të cilat kanë të bëjnë me praktikën botërore të publikimit të emrave të pronarëve të vërtetë, nëpërmjet themelimit dhe përdorimit të regjistrave me të dhëna të këtilla, si dhe në drejtim të parandalimit, zbulimit dhe sanksionimit të pastrimit të parave, financimit të terrorizmit, korrupsionit dhe formave tjera të keqpërdorimeve me fondet publike, janë përgatitur rekomandimet e mëposhtme që duhet të merren parasysh në përmirësimin e situatës në Maqedoninë e Veriut.

Në përgjithësi, duhet:

- Të mundësohet qasje adekuate (palë të ndryshme të interesuara të kenë qasje në nivele dhe vëllime të ndryshme të informacioneve të regjistrat¹⁹), funksionalitete dhe cilësi e informacioneve në mënyrë që të dhënat për pronarët e vërtetë të përdoren në mënyrë proaktive nga një gamë sa më e gjerë e palëve të interesuara, sikur revizorët, gazetarët, organizatat e shoqërisë qytetare, sektori privat, etj. Për shembull, auditimi mund të përdorë të dhënat për të zbuluar lidhje të fshehta dhe marrëveshje jotransparente ndërmjet firmave në prokurimet publike; organizatat e shoqërisë qytetare dhe mediat, gjithashtu të zbulojnë pronësinë e fshehtë të zyrtarëve në kompanitë që fitojnë kontrata me shtetin; ndërsa sektori afarist ta zvogëlojë rrezikun dhe të jetë në dije se me kë bashkëpunon.
- Të zgjerohet përfshirja e informacioneve për pronarët e vërtetë, duke e përcaktuar një limit më të ulët të pronësisë individuale nga përqindja aktuale prej 25%, nëpërmjet përfshirjes grupore të personave të përfshirë, etj.
- Të zgjerohet ndërveprimi për përdorimin e të dhënave për pronarët e vërtetë me qëllim të parandalimit, zbulimit dhe sanksionimit të korrupsionit dhe abuzimeve, jo vetëm në lidhje me pastrimin e parave, financimin e terrorizmit dhe financimin e paligjshëm, por edhe në fusha të tjera, si prokurimet publike, subvencionet, ndihma shtetërore, koncesionet, pagesa e taksave, donacionet partiake, financimi i fushatave politike, etj.
- Të lidhen të dhënat nga Regjistri për pronarët e vërtetë me regjistrat dhe bazat e tjera të të dhënave siç është Sistemi Elektronik për Prokurime Publike, koncesionet, partneritet publiko-privat, kadastra, thesari, doganat, ndihma shtetërore, lejet dhe licencat e lëshuara, personat e zgjedhur dhe të emëruar, deklarimi i interesave dhe gjendjes pasurore, etj.
- Të përmirësohet verifikimi i të dhënave, përgjegjësia dhe të mundësohet monitorimi (nëpërmjet opsionit që të dhënat të jenë në dispozicion dhe falas për publikun, me çka do të mundësohet raportimi i parregullsive nga qytetarët, organizatat e shoqërisë qytetare, gazetarët, subjektet afariste, etj., korrigjimi i të dhënave dhe si rrjedhojë edhe rritje e përgjegjësisë).

Të gjitha këto rekomandime do të shtjellohen në mënyrë më të detajuar në një dokument të posaçëm për politikat publike.

¹⁹ Fernando, Francisca, Richard Berkhout, [Demaskimi i kontrollit: Një udhëzues për transparencën e pronësisë së vërtetë](#), FMN, 7 tetor 2022 (fq. 48)

Linqet për materialet dhe literaturën referente

- van der Does de Willebois, Emile, Emily M. Halter Robert A. Harrison Ji Won Park JC Sharman, *Mjeshtrit e Kukullave, Si i përdorin të korrumpuarit strukturat ligjore për të fshehur pasuritë e vjedhura dhe çfarë duhet bërë për këtë*, Banka Botërore, 2011 (<https://star.worldbank.org/sites/star/files/puppetmastersv1.pdf>)
- Gagovski, Borjan, *Transparenca duke u mbajtur për fije: Një rrugë e vështirë deri në publikimin e plotë të pronarëve të vërtetë të firmave që fitojnë tenderë*, Meta, 8 qershor 2023 (<https://meta.mk/transparentnost-na-konec-tezhok-pat-do-celosno-objavuvanje-na-vistinskite-sopstvenici-na-firmi-koi-dobivaat-tenderi/>)
- Komisioni Evropian, *dokumenti i punës së personelit të Komisionit, Raporti për Maqedoninë e Veriut 2023*, Bruksel, 8.11.2023 (https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_693%20North%20Macedonia%20report.pdf)
- Janev, Aleksandar, Mladen Obrenović, *Pronarët e vërtetë të kompanive u zbuluan, por edhe ata mund të jenë të rremë: Ekziston mundësia që të dhënat për pronarët e vërtetë të jenë të rreme ose jo të plota*, Prisma, 9 nëntor 2021 (<https://prisma.mk/se-otkrija-vistinskite-gazdi-na-firmite-no-i-tie-mozhe-da-se-lazhni/>)
- Knobel, Andres dhe Florencia Lorenzo, *Regjistrimi i pronësisë së vërtetë në mbarë botën 2022*, Rrjeti i Drejtësisë Tatimore, Dhjetor 2022 ([State-of-Play-of-Beneficial-Ownership-2022-Tax-Justice-Network.pdf](https://www.state-of-play-of-beneficial-ownership-2022-tax-justice-network.pdf))
- Martini, Maira, *Vendimi i Gjykatës së BE-së për regjistrat e pronësisë së vërtetë: Një vit më vonë, nevoja për qasje të harmonizuar është e dukshme*, Transparency International, 22 nëntor 2023 ([Vendimi i gjykatës së BE-së për regjistrat e pronësisë së vërtetë: Një vit më vonë, nevoja për qasje të harmonizuar është e dukshme](https://www.transparency.org/en/press-releases/2023/11/22/decision-of-the-cjEU-on-the-requirements-for-the-registration-of-beneficial-ownership), Transparency International, 22 nëntor 2023 (<https://www.transparency.org/en/press-releases/2023/11/22/decision-of-the-cjEU-on-the-requirements-for-the-registration-of-beneficial-ownership>))
- Plani Nacional i Veprimit për Partneritetin për Qeverisje të Hapur 2021–2023* (<https://ovp.gov.mk/wp-content/uploads/2021/07/NAP5-PARTNERSTVO-ZA-OTVORENA-VLAST-2021-2023--potvrden-od-Vlada-26.10.2021.pdf>)
- Plani Nacional i Veprimit për Partneritetin për Qeverisje të Hapur 2024–2026* (<https://ovp.gov.mk/wp-content/uploads/2024/05/%D0%9D%D0%90%D0%9F-%D0%9F%D0%9E%D0%92-2024-2026-%D1%84%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BB.docx>)
- OSBE, *Perspektiva e Konkurrencës në Ballkanin Perëndimor 2024, Profili i Maqedonisë së Veriut*, 3 tetor 2024 (https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/events/2024/10/grc_north-macedonia/MKD-Key-findings-ppt.pdf)
- Okunbor, Eva, Tymon Kiepe, *Të dhënat për pronësinë e vërtetë në prokurimet, Pronësia e hapur*, Mars 2021 ([oo-briefing-bo-data-in-procurement-2021-03.pdf](https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/events/2021/03/grc_north-macedonia/MKD-Key-findings-ppt.pdf))
- Orduna, Maria Constanza Castro, Adriana Fraiha Granjo, *Aplikimet dhe ndikimi i informacioneve për pronësinë e vërtetë*, Përgjigjja e U4 Helpdesk, 25 mars 2023 ([The-uses-and-impact-of-beneficial-ownership-information_2023.pdf](https://www.u4helpdesk.org/publications-reports/the-uses-and-impact-of-beneficial-ownership-information-2023.pdf))
- Stojanovski, Vlatko, *Shefat e 408 kompanive "fshehen" në 28 vende 'offshore'*, Qendra për Zhvillimin e Mediave të Komuniteteve "Medium", 5 janar 2021 (<https://mediumcenter.mk/wp-content/uploads/2021/01/%D0%93%D0%90%D0%97%D0%94%D0%98%D0%A2%D0%95-%D0%9D%D0%90-408-%D0%9A%D0%9E%D0%9C%D0%9F%D0%90%D0%9D%D0%98%D0%98-%D0%A1%D0%95->)
- UNODC, *Përmirësimi i përdorimit të informacioneve për pronësinë e vërtetë për të forcuar rikuperimin e aseteve*, Konferenca e Shteteve Nënshkruese të Konventës së Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit, sesioni i dhjetë Atlanta, Shtetet e Bashkuara të Amerikës, 11–15 dhjetor 2023 ([2325375E_L10_Rev.1.pdf](https://www.unodc.org/corruption/en/cosp/conference/session9-resolutions.html#Res.9-7))
- UNODC, *Rezoluta 9/7, Përmirësimi i përdorimit të informacioneve për pronësinë e vërtetë për të lehtësuar identifikimin, rikuperimin dhe kthimin e pasurimeve nga krimi*, Konferenca e Shteteve Nënshkruese të Konventës së Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit, Sharm el-Sheikh, Egjipt, 13–17 dhjetor 2021 (<https://www.unodc.org/corruption/en/cosp/conference/session9-resolutions.html#Res.9-7>)
- Fernando, Francisca, Richard Berkhout, *Demaskimi i kontrollit: Një udhëzues për transparencën e pronësisë së vërtetë*, FMN, 7 tetor 2022 ([Demaskimi i kontrollit: Një udhëzues për transparencën e pronësisë së vërtetë | Biblioteka elektronike e FMN-së](https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/fsrb-mer/N-Macedonia-Moneyval-Mutual-Evaluation-2023.pdf.coredownload.inline.pdf))
- Këshilli i Evropës, *Masat kundër pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit Maqedonia e Veriut, Raporti i Vlerësimit të ndërsjellë të Raundit të Pestë*, maj 2023 (<https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/fsrb-mer/N-Macedonia-Moneyval-Mutual-Evaluation-2023.pdf.coredownload.inline.pdf>)